

BRJ

วารสารโพธิศาสตร์ปริทรรศน์
BODHISASTRA REVIEW JOURNAL

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

Vol. 1 No. 2 July - December 2021

ISSN : 2651-1452 (Online)

วารสารโพนธิศาสตรปริทรรศน์
ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

BRJ

ISSN: 2651-1452 (Online)
Bodhisastra Review Journal
Vol. 1 No. 2 (July – December 2021)

วารสารโพนธิศาสตรปริทรรศน์
สำนักงานมูลนิธิโพธิศาสตร 117/241 หมู่ 9
ตำบลบางรักพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11110
อีเมล: ajbjournal07@gmail.com

วารสารโหราศาสตร์ปริทรรศน์
ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2564

เจ้าของ: สำนักงานมูลนิธิโหราศาสตร์ 117/241 หมู่ 9 ตำบลบางรักพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11110

บรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม เลิศพงษ์ประเสริฐ

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

กองบรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร. พระวิเทศพรหมคุณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. วัลภา สบายยิ่ง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรวรัญช์ อังคสิงห์

มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประดิษฐ์ วิศิษฎ์กร

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โอสม หุวะนันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิสมัย ธารเลิศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภิญญะ รัตนพันธุ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วีรบูรณ์ วิสารทสกุล

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แหวนทอง บุญคำ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร. สุพัฒน์ แยมอิม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

วารสารโหราศาสตร์ปริทรรศน์ มีกำหนดการเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ดังนี้

- ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

- ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/BRJ/index> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

จุดมุ่งหมายและขอบเขต

วารสารโพธิศาสตร์ปริทรรศน์ (Bodhisastra Review Journal) ISSN: 2651-1452 (Online) มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขาที่เกี่ยวข้องด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขา รัฐศาสตร์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาการจัดการ สาขาศึกษาศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์ ปีละ 2 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับด้านสังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

บทบรรณาธิการแถลง

วารสารโพธิศาสตร์ปริทรรศน์ (Bodhisastra Review Journal) ฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564) ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่าน ซึ่งจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อย่างเข้มข้น จำนวน 2 ท่าน จึงกล่าวได้ว่า บทความที่ทางวารสารได้เผยแพร่ไปนั้น มีมาตรฐานทางวิชาการ

กระผมในฐานะบรรณาธิการวารสาร จึงขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนในการสร้างงานวิชาการเหล่านี้ นับตั้งแต่เจ้าของผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกองบรรณาธิการ วารสารนี้ยังคงเป็นแหล่งรองรับผลงานดีๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องทางวิชาการแก่นักวิชาการ และประชาชนผู้สนใจโดยทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม เลิศพงษ์ประเสริฐ
บรรณาธิการวารสารโพธิศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

บทความวิจัย

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32
จิตารีย์ ปริกฤษณ์

1-12

การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม
ของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
เกษมศักดิ์ เจริญวงศ์

13-20

การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น
ชจรพงศ์ บุญสอน

21-32

บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
ธนาพร เพชรสมบัติ

33-42

บทความวิชาการ

ความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย
พระสำรอง สญญโต (แสงทอง)

43-54

The Administration of Student Support System in the Basic Education Schools in Educational Service Area Office 32

Thitaree Parikulphasit^{1*}

¹Romklao School, Buriram, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

ABSTRACT

The objectives of this research were to study and compare the situations of student supporting system in basic schools in educational service area office 32. The samples in this research were 115 administrators and 331 teachers. The instruments used in this study were rating scale questionnaires with reliability for total issue as 0.97. The statistics for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test (independent samples) and F-test (One way ANOVA). The research findings were: 1) The administration of student support system in the basic education school in Educational Service Area Office 32, in overall and each aspect were at high level, the highest practice was knowing individual student aspect, followed by student transferring aspect. The lowest of practice was promotion and development of the student aspect. 2) The comparisons of student supporting system in basic school in educational service area office 32, when classified by status, in overall, there were no differences. when classified by school sizes, in overall there were differences.

Keywords: Administration, Student Support System, Basic Educational Institutions

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32

ฐิตารีย์ ปริกมลพิษฐ์^{1*}

¹โรงเรียนร่มเกล้า บุรีรัมย์ ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 115 คน และครูผู้สอนจำนวน 331 คน รวมทั้งสิ้น 446 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่ามีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t- test แบบ Independent samples) และการทดสอบแบบแปรปรวนทางเดียว (F- test แบบ One way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมา คือ ด้านส่งต่อนักเรียน ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็ก 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำแนกตามสถานภาพโดยภาพรวม มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน มีหนึ่งด้านที่แตกต่างคือการส่งต่อนักเรียน และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การบริหารงาน, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

© 2021 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อนักเรียน ครู มีส่วนในการสร้างอนาคตและมีหน้าที่ที่จะต้องให้การศึกษาดูแล อบรม ปรับปรุง พัฒนานักเรียน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีทักษะในการดำรงชีวิต ยิ่งสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องสับสนมากขึ้นเท่าใด ครูก็ยิ่งต้องเร่งพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้เข้มแข็ง หากกลยุทธ์และกลยุทธ์มาใช้ อีกทั้งยังต้องรับผิดชอบในการติดตามควบคุม ดูแลพฤติกรรม ของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีความประพฤติที่ดีงามที่พึงประสงค์ของสังคมและประเทศชาติ ดังนั้นภาพของความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคนทั้งภาครัฐและหน่วยงานเอกชน คณะบุคลากร ครูทุกคน ในโรงเรียน ซึ่งมี ครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณค่าตามนโยบายและความมุ่งหวังของชาติต่อไป (เกษมา วรวรรณ ณ อยู่ธาดา, 2550)

ยุทธศาสตร์การพัฒนานคนและสังคมไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 –2559) ให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจากคนเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนาขณะเดียวกันก็เป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าหมายที่

ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติ อย่างสมดุลทั้งร่างกายและจิตใจ ความรู้ ทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียงพอทั้งด้าน คุณธรรม และความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รอบคอบและระมัดระวังด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและคุณธรรมทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักความพอประมาณ ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติยังระบุว่าผลกระทบจากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศไทย ผ่านสื่อและเทคโนโลยี สารสนเทศ สื่อสร้างสรรค์ยังมีน้อย สื่อที่เป็นภัยและผิดกฎหมายมีการเผยแพร่มากขึ้น แม้มีมาตรการปราบปรามอย่างเข้มงวด เว็บไซต์บริการ ทางเพศเพิ่มขึ้น 2 เท่าตัว ขณะที่คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถคัดกรองและ เลือกรับวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับสถาบันทางสังคม อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษามีบทบาทน้อยลงในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและพัฒนาศักยภาพคนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ครอบครัว มีความเปราะบาง อัตราการหย่าร้าง สูงขึ้นจาก 4.4 คู่/พันครัวเรือนในปี 2549 เป็น 5.0 คู่ /พันครัวเรือนในปี 2550 สถาบันการศึกษา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนไม่มากเท่าที่ควร สถาบันศาสนายังใช้ประโยชน์จากศาสนสถานและบุคลากรทางศาสนาไม่เต็มที่และขาดความสอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการสร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทยเป็นตาข่ายนิรภัยทางสังคม รวมทั้งมีกฎหมายไทยที่มีการส่งเสริม สืบทอด และรักษาไว้อย่างรู้คุณค่า มีปราชญ์และผู้รู้กระจายอยู่ทั่วประเทศอย่างมากมาย หากยังมีการสืบทอด สืบค้นความรู้ รวบรวมเพื่อพัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นระบบน้อย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี, 2550)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ว่าจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ทั้งด้านเทคโนโลยีต่างๆ และการสื่อสาร มีผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาที่ต้องแข่งขันกันอย่างรุนแรงในรูปแบบต่างๆ รวมถึงปัญหาครอบครัว สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวลและความเครียด โดยเฉพาะกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นอันเป็นวัยที่มีความวิตกกังวลในเรื่องต่างๆ เช่น รูปร่างหน้าตา ฐานะของพ่อแม่ การเรียน การยอมรับของเพื่อนที่เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับเขา ทำให้เขาไม่มีความสุข (อรทัย สุวารี, 2549)

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยนักเรียนในปี 2553 เริ่มต้นจากในปีการศึกษา 2496 กระทรวงศึกษาธิการได้นำการแนะนำเข้าไปให้บริการในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่โรงเรียน วัดเบญจมบพิตรดุสิตพลศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 กำหนดให้งานแนะแนวสังกัดสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาอยู่ในกลุ่มระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกำหนดให้ครูทุกคนเป็นครูแนะแนวและเยี่ยมบ้านตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอีกด้วย (พนม ลิมอารีย์, 2549)

ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายเร่งพัฒนา ระบบดูแลนักเรียนในโรงเรียนมัธยมทั่วประเทศ หลังพบว่าเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นกว่าแสนคนอยู่ในกลุ่มเสี่ยง เหตุสำคัญเพราะครูที่ปรึกษาภาระมากจนไม่มีเวลาดูแลนักเรียนทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่เข้มแข็ง ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ออกกลางคัน เนื่องจากผลการเรียนไม่ดีและพฤติกรรมไม่ดี เช่น ติดยาเสพติด ปัญหาเรื่องเพศ จึงจำเป็นต้องฟื้นฟูระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สิ่งแรก ที่ต้องแก้ปัญหานี้คือเรื่องของครูที่ปรึกษาซึ่งส่วนใหญ่มีภาระมากอยู่แล้ว จึงไม่มีเวลาเตรียมกิจกรรมดูแลนักเรียนในฐานะครูที่ปรึกษาที่ดีได้ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้ครูแนะแนวเป็น

พี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือครูที่ปรึกษาอีกทางหนึ่ง สำหรับนักเรียนก็ต้องพัฒนาผู้นำให้เข้มแข็งเพื่อเป็นกลไกเสริมให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าว ทำหน้าที่ให้คำปรึกษากับเพื่อนในลักษณะกลุ่มเพื่อนเตือนเพื่อน หรือเพื่อนช่วยเพื่อนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (กษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา, 2550)

จากการศึกษาข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2554 (10 มิถุนายน 2554 ระยะที่ 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ซึ่งในปีการศึกษา 2553 มีจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จำนวน 91,659 คน ซึ่งในจำนวนนี้นักเรียนที่เรียนจบช่วงชั้นภายในระยะเวลา 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 91.14 และที่ไม่สามารถจบภายในเวลา ที่กำหนดคิดเป็นร้อยละ 8.86 และจากการตรวจสอบข้อมูลในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา ปรากฏว่ามีนักเรียนบางส่วนย้ายเข้าหรือย้ายออกระหว่างปีในแต่ละโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 15.06 ซึ่งบางคน ย้ายเนื่องจากไ้ทรงผมที่ไม่ถูกระเบียบ ตามที่ทางโรงเรียนกำหนด เมาสุรา ก่อเหตุทะเลาะวิวาท ดิตยาเสพติด หรือบางกรณีถึงขั้นทำร้ายครู ในห้องเรียนขณะปฏิบัติหน้าที่สอนอยู่ เป็นต้น จำนวนนักเรียนที่ออกกลางคัน ร้อยละ 18.61 เป็นนักเรียนที่มีฐานะยากจน ร้อยละ 11.50 เป็นนักเรียนที่มีปัญหาครอบครัว ร้อยละ 2.55 ออกจากโรงเรียนเพื่อแต่งงาน ร้อยละ 10.22 มีปัญหาการปรับตัว ร้อยละ 0.18 ต้องคดีหรือถูกจับ ร้อยละ 0.91 ออกกลางคันเนื่องจากเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ ร้อยละ 15.53 ออกกลางคันเพราะอพยพติดตามผู้ปกครอง ร้อยละ 2.00 หาลี้ภัยครอบครัว และร้อยละ 38.69 มีปัญหาด้านอื่นๆ เช่น ขาดเรียนโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือหนีเรียน เป็นต้น ในส่วนของนักเรียนในกลุ่มวัยรุ่นที่ถูกจับดำเนินคดี พ.ศ.2553 ในเขตท้องที่จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นข้อมูลในการอบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ควบคุม ติดตาม ความประพฤตินักเรียน นักศึกษา พบว่า คดีส่วนใหญ่เกิดจากการเสพยาบ้าและดื่มสารระเหย มากเป็นอันดับที่ 1 ทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายเนื่องจากเมาสุรา เป็นอันดับที่ 2 และอันดับที่ 3 คือ ลักทรัพย์และข่มขืนกระทำชำเราอนาจาร (สพม, 2554)

ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาที่ผู้วิจัยมีความสนใจและศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาโดยตลอด และมีโอกาสได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 32 ได้จัดขึ้น สำหรับผู้ที่รับผิดชอบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปี 2553 พบว่า การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังไม่เป็นระบบที่ถูกต้องตามกระบวนการ และขั้นตอนและแนวการปฏิบัติ อีกทั้งยังมีปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นไม่ประสบผลสำเร็จเพราะจำนวนนักเรียนมากเกินไป ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะให้คำปรึกษาแนะนำใดๆ มีการเปลี่ยนแปลงครูที่ปรึกษาทุกปี การศึกษาจึงขาดการติดตามที่ต่อเนื่องและที่สำคัญครูไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ถูกต้อง สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาภาระของการดูแลเด็กวัยรุ่นต้องใช้ความอดทน ความใส่ใจและเข้าถึงปัญหาของเด็ก พร้อมทั้งจะเป็นทั้งเพื่อน ทั้งพี่ และพ่อแม่ในเวลาเดียวกัน ซึ่งการทำหน้าที่หลายๆ อย่างในเวลาเดียวกันอาจเกิดความเบื่อหน่ายและคิดว่าเป็นภาระ อีกทั้งขาดการติดตาม จากฝ่ายบริหารด้วย (สพม , 2554)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ว่าจะมีส่วนในการช่วยเหลือและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลดลงได้ รวมถึงการดำเนินงานให้เข้มแข็งต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ตามความคิดเห็นของบุคลากร จำแนกตามสถานภาพและขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยสำรวจ (Survey research) โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำนวนทั้งสิ้น 2,527 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 รวมทั้งสิ้น 446 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 115 คน และครูผู้สอน จำนวน 331 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครชชีและมอร์แกน (Kreicie & Morgan) และการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำแนกตามสถานภาพและขนาดของสถานศึกษา (Stratified random sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ และขนาดของโรงเรียนที่ผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติงานอยู่ปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 5 ด้าน แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) มี 5 ระดับ คือ

5	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
3	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended)

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating cale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert)
- 3) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนจากตำราของ บุญชม ศรีสะอาด (2523)

- 4) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

- 5) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของคำถามแต่ละข้อโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC: Index of consistency) ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามระหว่าง 0.80 – 1.00

- 6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

7) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 จำนวน 30 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 15 คน ครูผู้สอนจำนวน 15 คน

8) นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) มีค่าตั้งแต่ 0.52 – 0.80

9) นำแบบสอบถามทุกข้อมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

10) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ และขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามตอนที่ 1 โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

4.51 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำแนกตามสถานภาพ

4) วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

5) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากข้อคำถามปลายเปิด โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่นักเรียนอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเพื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ สถานศึกษาสถานศึกษานำสรุปผล การดำเนินงาน มาจัดทำเป็นแผนงาน/โครงการ การดำเนินงานครั้งต่อไปอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษามีคำสั่งหรือบันทึกมอบหมายหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบปฏิบัติในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ สถานศึกษามีคำสั่งหรือบันทึกมอบหมายหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบปฏิบัติด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ สถานศึกษามีแผนงาน โครงการ และปฏิทินการปฏิบัติงานด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติ ต่ำสุด คือ สถานศึกษามีการส่งครูเข้ารับการอบรมพัฒนาการดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียน อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ สถานศึกษามีแผนงาน โครงการด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียนอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ สถานศึกษามีคำสั่งหรือบันทึกมอบหมายหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบปฏิบัติด้านการส่งเสริมนักเรียนอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษานำสรุปผลการดำเนินงานมาจัดทำเป็นแผนงาน/โครงการ การดำเนินงานครั้งต่อไป อยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาให้นักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ สถานศึกษามีคำสั่งหรือบันทึกมอบหมายหน้าที่ ให้ครูรับผิดชอบปฏิบัติด้านการป้องกันและแก้ปัญหาให้นักเรียนอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ สถานศึกษามีการส่งครูเข้ารับการอบรมพัฒนาการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ปัญหาให้นักเรียนอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษามีการบันทึกจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

1.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ สถานศึกษามีการส่งครูเข้ารับการอบรมพัฒนาการดำเนินงาน ด้านการส่งต่อนักเรียนอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ สถานศึกษานำสรุปผล การดำเนินงานมาจัดทำเป็นแผนงาน/โครงการ การดำเนินงานครั้งต่อไป อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ได้รับมอบหมายมีการประชุมพิจารณาข้อมูลนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาแก้ไขปัญหามีการส่งต่อภายในสถานศึกษาและ ส่งต่อภายนอกไปยังผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ตามความคิดเห็นของบุคลากร จำแนกตามสถานภาพและขนาดของสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำแนกตามสถานภาพโดยรวมและรายด้านที่มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านการส่งต่อนักเรียน ($t = -3.08^{**}$) มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มี ขนาดต่างกันต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า บุคลากรในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการบริหารงานในระดับมากทุกด้าน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีการปฏิบัติสูงสุดด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการปฏิบัติสูงสุดรองลงมาตามลำดับ ทั้งนี้เพราะว่า การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นไปตามหลักธรรมที่ว่าพรหมวิหาร 4 คือธรรมประจำใจที่ควรใช้ปกครองศิษย์ทั้งเมตตา ต้องการช่วยเหลือศิษย์และคนอื่นประสบประโยชน์และความสุข กรุณา ช่วยเหลือศิษย์ให้พ้นจากทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อเห็นศิษย์ มีความสุข อุเบกขา คือการมองตามความจริงพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติตนอย่างเที่ยงธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพงษ์ แก้วอาจ (2549) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษากิจการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 – 5 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเหมาะสมทั้งทางด้าน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ครูที่เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ มีความรู้ ความเข้าใจตลอดจนมีความสามารถในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความเหมาะสมทั้งกิจกรรมการนิเทศ และกิจกรรมการกำกับติดตาม ครูที่ปรึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน ความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านโรงเรียน ด้านครูที่ปรึกษา

ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำแนกตามสถานภาพโดยรวม มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ด้านการส่งต่อนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการคัดกรองนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำรองลงมา ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเกรงว่าหากมีการส่งต่อภายนอกให้หน่วยงานอื่นๆ เข้ามามีส่วนช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา อาจจะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษา ขาดความเชื่อมั่น เชื่อถือจากสังคม ชุมชน และผู้ปกครอง ส่วนครูผู้สอนต้องการให้นักเรียนได้รับ การส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอก เพื่อให้ได้รับการดูแลตรงตามสภาพปัญหาอย่างถูกต้องโดยไม่เกรงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสถานศึกษาในด้านต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ รจนา สินที (2549) ได้ศึกษาวิจัยสภาพการปฏิบัติงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในโรงเรียน ศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนต่อสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า สภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับน้อยทุกด้านได้แก่ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และเพื่อให้การดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ควรนำหลักธรรมพรหม

วิหาร 4 มาใช้ในการติดตามประเมินปัญหาและแก้ไขให้ตรงจุดของแต่ละสถานศึกษา ควรจัดครูให้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และควรสนับสนุนให้มีการฝึกอบรม ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนเพราะจะนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแก้ปัญหาต่างๆได้ตรงประเด็นและจะทำให้การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

บุคลากรในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และแสดงว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนแตกต่างกัน บริบท และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้สภาพการปฏิบัติแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมพงษ์ แก้วอาจ (2549) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 – 5 ตามองค์ประกอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและปัญหาการส่งต่อ พบว่า มีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวมและรายด้าน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือ ด้านส่งต่อนักเรียน ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำแนกตามสถานภาพโดยภาพรวม มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน มีหนึ่งด้านที่แตกต่างกันคือ ด้านการส่งต่อนักเรียน และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรมีระบบการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งต่อนักเรียน การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้สามารถปฏิบัติได้จริง เช่นตามหลักธรรมที่ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมะที่เหมาะสมที่สุดกับการนำมาใช้กับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งนี้ เพราะเป็นธรรมะที่ใช้ปกครองศิษย์ทั้งความรัก ความเมตตา ความช่วยเหลือและการวางตนให้ปฏิบัติตามความเที่ยงธรรม

1.2 สถานศึกษาควรมีคำสั่งหรือบันทึกมอบหมายหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบปฏิบัติงานในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เช่นการมีเมตตา คือความปรารถนาดีมีไมตรีต่อศิษย์จึงจะทราบข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.3 สถานศึกษาควรส่งครูเข้ารับการอบรมพัฒนาการดำเนินงานความสามารถ ในการปฏิบัติงานด้านการคัดกรองนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น อธิบาท 4 วิมังสา การใช้ปัญญาสอบสวน หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ไตรตรอง ประกอบด้วยเหตุผลในการคัดกรองนักเรียนสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 ว่าทุกอย่างเป็นไปด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ได้รับมอบหมายควรมีการประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณากำหนดแนวทางให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน และการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญ เช่น พรหมวิหาร 4 กรุณา คือการช่วยเหลือศิษย์และผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ เพราะการส่งต่อนักเรียนคือการช่วยเหลือเขาให้พ้นทุกข์

1.5 สถานศึกษาควรมีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานเป็นการภายใน เพื่อให้คำแนะนำแก่ครูผู้รับผิดชอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.6 การคัดกรองแบ่งกลุ่มนักเรียนให้ถือว่าเป็นความลับ ไม่ให้นักเรียนรู้ว่าตนเองถูกจัดอยู่ในกลุ่มใด เช่น พรหมวิหาร 4 อุเบกขา การมีใจเป็นกลาง วางตนวางจิตเรียบสม่ำเสมอจึงจะเก็บความลับไว้ได้

1.7 ครูที่ปรึกษาควรไปเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน เพื่อจะได้ข้อมูลนักเรียน เชิงประจักษ์ ใช้เป็นข้อมูลในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเช่น พรหมวิหาร 4 ทั้ง 4 หัวข้อสามารถนำมาใช้ทั้งหมดเพื่อเชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตประจำวันของศิษย์

1.8 สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะให้นักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพของนักเรียนครบทุกด้าน โดยให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 ที่ต้องใช้ทั้งความรัก ความสงสาร ความยินดีและการวางตนเป็นกลางมาใช้ในการเสริมทักษะเพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน

1.9 สถานศึกษาควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาและเกินขีดความสามารถของสถานศึกษาเชื่อมโยงด้วยพรหมวิหาร 4 เพื่อให้การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสบผลสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อหารูปแบบวิธีการในการแก้ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของแต่ละโรงเรียน

2.2 ควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา. (2544). ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา.
- กรมสุขภาพจิต. (2549). คู่มือครูที่ปรึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อิมเมจยูเรนัส.
- กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2550). การพัฒนาระบบดูแลนักเรียนในโรงเรียนมัธยม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รจนา สินที. (2549). สภาพการปฏิบัติงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- สมพงษ์ แก้วอาจ. (2551). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย).
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. (2553). ข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2553. มัธยมศึกษา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). คู่มือการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

_____. (2550). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

_____. (2550). แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: พรินทรวานการพิมพ์.

_____. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3). กรุงเทพฯ: พรินทรวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เม็ดทรายพรินตติ้ง.

อรรถัย สุวารีย์. (2549). การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

Performance Following Guidelines for The Prevention and Suppression of Crime, Loengnoktha Police Station Loengnoktha District, Yasothon Province

Kasemsug Jarernvong^{1*}

¹Independent academic, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this research are to 1) study the performance of the Loengnoktha police station's crime prevention and suppression, Loengnoktha district of Yasothon, 2) compare the performance of the police station's crime prevention and suppression Loengnoktha district of Yasothon by status and work experience. The study used survey research. The research group comprised of police officers, of Police Station, Loengnoktha Yasothon district total 167. The selection was done using purposive sampling. The tool used was a questionnaire. There is a check list and five level scale evaluate, and open-ended questionnaire constructed by the researcher. The whole issue of the reliability was 0.91. Data were analyzed using SPSS for Social Science Research. Statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation. And analysis of the difference are done by T-test and F-test. The results showed that: 1) Practice guidelines for the prevention and suppression of crime Loengnoktha police station, Loengnoktha district of Yasothon as a whole and specifically was at the high the level. Average values are sorted high to low as: Planning, Minor evaluation, and operations, respectively. 2) Comparison of the Practice guidelines for prevention and suppression of crime of Police Loengnoktha, Loengnoktha district of Yasothon, by status and work experience wasn't of difference.

Keywords: Operations, Guidelines for Crime Prevention and Suppression, Police

การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานี ตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

เกษมศักดิ์ เจริญวงษ์^{1*}

¹นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร 2) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำแนกตามสถานภาพและประสบการณ์ในการทำงาน การศึกษาใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธร อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำนวนทั้งสิ้น 167 นาย การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.91 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยการทดสอบค่า t (t-test) และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบด้วยค่า F (F-test) ผลการศึกษาค้นพบว่า 1) การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำดังนี้ ด้านการวางแผน ด้านการประเมินผล และด้านการดำเนินงาน ตามลำดับ 2) เปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำแนกตามสถานภาพและประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, แนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม, ตำรวจ

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมเป็นไปอย่างสลับซับซ้อนและสังคมมีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันปัญหาอาชญากรรมยังคงเป็นปัญหาของสังคมที่มีการพัฒนาควบคู่กับความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า ยิ่งสังคมมีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมากขึ้นเพียงใด รูปแบบและวิธีการในการประกอบอาชญากรรมยิ่งทวีความรุนแรงและหลากหลายมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ปัญหาอาชญากรรมจึงเป็นปัญหาสำคัญที่บ่งบอกหรือชี้ถึงสภาพของสังคมทั้งเป็นเหตุ และปัจจัยที่ถ่วงความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมยิ่งสังคมแปรสภาพสู่สภาวะความทันสมัย มีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้นเท่าใด ปัญหาอาชญากรรมย่อมจะเพิ่มขึ้นเสมือนเงาตามตัวเช่นกัน

ตำรวจเป็นอาชีพพิเศษที่ถูกคาดหวังจากสังคมอย่างมากมาย อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่ต้องทุ่มเทเสียสละอุทิศตน เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ตำรวจจึงต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ในวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ มีปัญหาที่จะสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะต้องมีคุณธรรมประจำใจอย่างลึกลับ ในเรื่องของคุณธรรมโดยรวมนั้น ปรากฏตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 1388/2525 ลงวันที่ 24 กันยายน 2525 ที่ให้ข้าราชการตำรวจยึดถือและปฏิบัติตามคุณธรรมที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานเป็นแนวทางไว้ 4 ประการ ได้แก่ การรักษาความสัตย์และความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจและฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดี การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าด้วยเหตุประการใดและการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง(พงศพัศ พงษ์เจริญ, 2548)

ดังนั้น ตำรวจต้องน้อมนำหลักธรรมสำหรับใช้ประกอบในการปฏิบัติงานของตำรวจให้บรรลุเป้าหมายและมีความสุขจากการปฏิบัติงาน ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวที่มีส่วนสำคัญในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จคือ หลักพราวาสธรรม 4 ซึ่งพราวาสธรรม แปลว่า คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตในทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการคือ สัจจะ คือ ความจริงใจ ทมะ คือ การข่มใจ ขันติ คือ ความอดทนและจาคะ คือ ความเสียสละ (ส.ส. (ไทย) 15/845/316.) ซึ่งในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจที่ยึดหลักพราวาสธรรมนั้นย่อมส่งผลให้เป็นคนหนักแน่นมั่นคง มีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบหน้าที่การทำงาน ได้รับการเคารพยกย่อง มีคนเชื่อถือ และยำเกรง ครอบครัวมีความมั่นคง ได้รับเกียรติยศชื่อเสียง การปลุกฝังนิสัยรักการฝึกฝนตนให้เกิดขึ้นในตัว ทำให้เป็นคนมีความสามารถในการทำงาน ไม่มีเวรกับใคร ยับยั้งตนเองไม่ให้หลงไปทำผิดได้ สามารถตั้งตัวได้ มีปัญญาเป็นเลิศ การปลุกฝังนิสัยความอดทนต่ออุปสรรคและปัญหาต่างๆ ทำงานได้ผลดี สามารถเป็นหลักในครอบครัวได้ สามารถเป็นหลักให้กับบริวารได้ ไม่มีเรื่องวิวาทกับคนอื่น ไม่หลงผิดไปทำความชั่วได้ ทำให้ได้ทรัพย์มา และการปลุกฝังการมีอารมณ์ผ่องใสและนิสัยเสียสละให้เกิดขึ้นในตัว เป็นการสร้างความปลอดภัยแก่ตนเอง เป็นที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไป ครอบครัวและสังคมเป็นสุข มีภักตมิตรรอบตัว (ขุ.สุ. (ไทย) 25/311/361.) ซึ่งจะเห็นได้ว่า คุณของการมีพราวาสธรรมโดยรวมก็คือ เมื่อมีสัจจะย่อมมีเกียรติยศชื่อเสียง เมื่อมี ทมะ ย่อมได้รับปัญญา เมื่อมีขันติย่อมเกิดทรัพย์ในบ้าน และเมื่อมีจาคะย่อมเกิดมิตรที่ดีไว้เป็นสมัคพรคพวกในสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), 2551) จะเห็นได้ว่า หลักพุทธธรรมสำหรับความดีในจิตใจของคนครองเรือนต้องมีคุณสมบัติ 4 อย่าง ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า “พราวาสธรรม” (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ได้ตระหนักถึงปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งเพราะมีวิวัฒนาการควบคู่กับความเจริญก้าวหน้าทางสังคม ว่าสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ดังนั้นปัญหาอาชญากรรมจึงยังคงเป็นปัญหาที่ร้ายแรงและเป็นอันตรายต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนความสงบความเรียบร้อยทางสังคม สถานีตำรวจภูธรเลิงนกทาจึงได้มีความพยายามพัฒนาปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามหน้าที่ให้เหมาะสมสอดคล้องและมีประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้วิจัยมีความสนใจในการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ว่ามีอยู่ในระดับใด มีแนวทางปฏิบัติอย่างไร ผลการวิจัยที่ได้รับจะมีส่วนช่วยให้นำไปเป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาการปฏิบัติงานตำรวจสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา และแห่งอื่นๆต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำแนกตามสถานภาพและประสบการณ์ในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยสำรวจ (Survey research) โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำนวนทั้งสิ้น 167 นาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ เกี่ยวกับสถานภาพ และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร แบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert's rating scale) มี 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก
- 3 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย
- 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร เป็นแบบคำถามปลายเปิด

3. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือสำหรับงานวิจัยนี้ได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
2. กำหนดขอบข่ายของคำถาม เพื่อให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงระดับความคิดเห็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร แล้วนำมาสร้างแบบสอบถาม จำนวน 3 ด้าน คือ 2.1 ด้านการวางแผน (Planning) 2.2 ด้านการดำเนินงาน (Plan implementation) 2.3 ด้านการประเมินผล (Evaluation)

3. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ แก้ไข และเสนอแนะปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมและถูกต้องของแบบสอบถาม

4. ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

1. นำเครื่องมือที่ได้รับความเห็นชอบจากที่ปรึกษาแล้ว จัดทำเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษาการวัดผล ประเมินผล และพิจารณา

ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence หรือ IOC) ได้ข้อคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และจัดทำแบบสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) หาค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองแล้ว ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของคณะกรรมการ แล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือ โดยดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยหาจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพและประสบการณ์การทำงาน

2. วิเคราะห์การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน และด้านการประเมินผล โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเทียบเกณฑ์

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยใช้สถิติทดสอบ ที – เทส (T - test)

4. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยใช้ความถี่ (Frequency) และพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

ข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากชั้นประทวน จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 76.6 และชั้นสัญญาบัตร จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4 ประสบการณ์การทำงานผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากประสบการณ์การทำงาน 16 ปี ขึ้นไป จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 41.32 รองลงมาคือ ประสบการณ์การทำงาน 8-15 ปี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 37.72 และส่วนน้อยคือประสบการณ์การทำงาน 1-7 ปี ขึ้นไป จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 20.96

การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำดังนี้ ด้านการวางแผน ด้านการประเมินผล ด้านการดำเนินงาน ตามลำดับ

1.1 การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ด้านการวางแผน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดร่วมกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยการสอดส่องดูแล ตรวจตรา และเฝ้าระวังบริเวณชุมชนของท่านร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ รองลงมา กำชับและกวดขันให้คนในละแวกบ้านปิดประตู-หน้าต่างให้มิดชิด ก่อนเข้านอนหรือออกจากบ้าน

1.2 การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ด้านการดำเนินงาน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ให้การสนับสนุนกิจการตำรวจด้วยการให้ความรู้ ร่วมมือในการเป็นพยานบอกข้อเท็จจริงในคดีอาชญากรรมต่อพนักงานสอบสวนหรือศาล รองลงมา เคยรับการฝึกอบรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

1.3 การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ด้านการประเมินผล โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รองลงมา รับฟังการเปิดเผยข้อมูลการจัดกิจกรรมการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจ

2. ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำแนกตามสถานภาพและประสบการณ์ในการทำงาน

เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยรวมรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกมีความปรารถนาที่จะเห็นประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินเหมือนกัน และต้องการเห็นความสำเร็จของการบริหารงานของสถานีตำรวจ และการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของการก่อให้เกิดแนวทางการบริหารการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จึงทำให้ความพึงพอใจในการชำระภาษีโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปราโมทย์ สัจจวนิชย์ (2543) พบว่าข้าราชการตำรวจและคณะกรรมการบริหารต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนาสถานีตำรวจเพื่อประชาชนภายใต้กองบัญชาการตำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจ ต่อความสำเร็จของการนำโครงการพัฒนาสถานีตำรวจ เพื่อประชาชนไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำแนกตามสถานภาพโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จำแนกตามประสบการณ์การทำงานโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือ ด้านส่งต่อนักเรียน ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 จำแนกตามสถานภาพโดยภาพรวม มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน มีหนึ่งด้านที่แตกต่างกันคือ

ด้านการส่งต่อนักเรียน และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรดำเนินการของงบประมาณในการจัดสร้างที่พักสายตรวจประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน และควรจัดสรรตำแหน่ง กำลังพลให้เพียงพอต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภท

1.2 ด้านการวางแผน สถานีตำรวจภูธรเลิงนกทาควรแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ แก่ประชาชนในเรื่องการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยเฉพาะ

1.3 ด้านการดำเนินงาน ควรสนับสนุนกิจการตำรวจด้วยการร่วมประชุมปรึกษาหารือกับเพื่อนท่านเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงในเรื่องนโยบายแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตลอดจนการนำนโยบายมาปฏิบัติจริงของสถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา และควรมีการดำเนินการเชิงรุก ด้วยการเข้าหาชาวบ้าน กลมกลืนกับชาวบ้านเป็นประจำ เพื่อหาข้อมูล และแนวร่วมจากชาวบ้านในพื้นที่โดยตรง

1.4 ด้านการประเมินผล สถานีตำรวจภูธรเลิงนกทาควรจัดตั้งมวชน หรือคนในชุมชนเป็นกรรมการในการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธร เช่น งบประมาณ อัตรากำลัง ระดับการศึกษา ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาเชิงคุณภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจภูธรเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

เอกสารอ้างอิง

ประกอบ วรรณสูตร. (2542). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

ปราโมทย์ สัจจวนิชย์. (2543). ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจ และคณะกรรมการบริหารต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนาสถานีตำรวจเพื่อประชาชนภายใต้กองบัญชาการตำรวจนครบาล. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Operation of The Subdistrict Administrative Organization Child Development Center in Srichomphu District, Khon Kaen Province

Khajonphong Bunson^{1*}

¹Independent academic, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the operation of the Child Development Center of the Subdistrict Administrative Organization 2) to compare the operation of the Child Development Center of the Subdistrict Administrative Organization, Srichomphu district, Khon Kaen province, Classified by status and work experience. The sample was 158 persons. The research instruments for the data collection were questionnaire with five rating scales. The statistics for data analysis was percentage, mean, standard deviation, and f-test of One-Way ANOVA for proving the hypothesis. A result of this study was found that 1) the management of the Child Care Centre made by the Sub-district Administrative Organization, Srichomphu district, Khon Kaen province, classified in the status, as a whole, was generally in the significantly statistical difference at the level of .05. The committees of the Child Care Centre who gave more ideas than the teachers were generally in the significantly statistical difference at the level of .05. 2) A result of comparing the management of the Child Care Centre made by the Sub-district Administrative Organization, Srichomphu district, Khon Kaen province, classified in the working experience, as a whole and each aspect, was that the differently experienced responders had opinions in the significantly statistical difference at the level of .05.

Keywords: Development Guidelines, Operations, Child Development Center, Subdistrict Administrative Organization

การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

ขจรพงศ์ บุญสอน^{1*}

¹นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล 2) เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกเป็นสถานภาพและประสบการณ์การทำงาน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้จำนวน 158 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ F-test (One - way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากกว่า ครูผู้ดูแลเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, การดำเนินงาน, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, องค์การบริหารส่วนตำบล

© 2021 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 หมวด 3 ส่วนที่ 8 มาตรา 49 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ มาตรา 289 วรรคสอง บัญญัติว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิจัดการศึกษา อบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550)

จากที่กล่าวมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ชี้ให้เห็นว่าทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรวิชาชีพ ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ต่างมีความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกรูปแบบ และไม่เพียงแต่เฉพาะการจัดการศึกษาภาคบังคับเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา และการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งประชาชนทุกคนย่อมได้รับการศึกษาอบรม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีฐานะเป็นสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 และในพระราชบัญญัติดังกล่าว มาตรา 9 ได้ระบุไว้ว่า หลักการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขต

พื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า รัฐได้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญในด้านการกระจายอำนาจทางการศึกษาแล้ว ตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการศึกษา และมาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับ ตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่นประกอบกับมาตรา 58 บัญญัติว่าให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550)

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง(ฉบับที่ 5)พ.ศ. 2546 มาตรา 66 บัญญัติว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และมาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่กำหนดไว้ใน (5) (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550)

องค์การบริหารส่วนตำบล ในฐานะเป็นหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภารกิจตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ในส่วนของการจัดการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ดำเนินการกิจตามอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษา แก่ประชาชนในพื้นที่โดยจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (อายุ 3 – 5 ปี) รับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 2 – 5 ขวบ เข้ารับการเตรียมความพร้อม ในการดำเนินงานพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ยังต้องได้รับการพัฒนาด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการแบ่งโครงสร้างการบริหารภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องกำหนดนโยบาย กำหนดวิสัยทัศน์ และวางเป้าหมายแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ชัดเจน สนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่น ด้านบุคลากร ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องส่งเสริมให้บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนางานด้านการจัดการศึกษา ส่งเสริมบุคลากรและพัฒนาบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้บุคลากรในสังกัดทุกฝ่ายให้ความสำคัญในการบริหารจัดการ การศึกษาปฐมวัย ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย สถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่งยังตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเหมาะสมทางเข้าออกจากตัวอาคารยังไม่เหมาะสม คับแคบ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่ง ยังจัดสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมของเด็ก ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บางแห่งยังไม่ส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กได้มีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดทำหลักสูตร การศึกษาปฐมวัยอย่างแท้จริง ครูผู้ดูแลเด็กบางคนยังไม่ได้รับการอบรมการจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บางแห่งแต่งตั้งจากบุคคลที่ไม่มีความรู้เรื่องการศึกษา ครูผู้สอนบางแห่งยังไม่มีแผนการจัดประสบการณ์ และรู้หลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง ยังไม่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้มีส่วนร่วมในการกำหนดโครงสร้างการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่ง ยังไม่มีส่วนร่วมในการนิเทศการจัดกิจกรรมของครูผู้ดูแลเด็ก การมีส่วนร่วมในการจัดสื่อ/ นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กของผู้ปกครองบางแห่งก็ยังน้อย ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง ยังขาดการส่งเสริมและสนับสนุนให้หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็กระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดให้มีการประชุมร่วมกัน เพื่อวางแผนงาน และแนวทางการ

ปฏิบัติงานของครูผู้ดูแลเด็ก การสนับสนุนเครือข่ายครูผู้ดูแลเด็กระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่ละแห่งแตกต่างกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานผู้จัดการศึกษาปฐมวัย จะต้องมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามศักยภาพ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

จากสภาพปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่กล่าวมาผู้ศึกษาจึงมีความสนใจจะศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ว่ามีการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างไร แล้วมีแนวทางพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสามารถนำไปเป็นข้อเสนอแนะทางการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ตรงตามเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของบุคลากรโดยจำแนกเป็นสถานภาพและประสบการณ์การทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยสำรวจ (Survey research) โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น รวมประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 158 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามตามแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง 1 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยยึดตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย 2 ข้อ คือ สถานภาพ และประสบการณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัด

องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

5	หมายถึง	ระดับการดำเนินงาน มีปัญหามากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับการดำเนินงาน มีปัญหามาก
3	หมายถึง	ระดับการดำเนินงาน มีปัญหามากกลาง
2	หมายถึง	ระดับการดำเนินงาน มีปัญหาน้อย
1	หมายถึง	ระดับการดำเนินงาน มีปัญหาน้อยที่สุด
0	หมายถึง	ระดับการดำเนินงาน ไม่มีปัญหา

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการ ดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านบุคลากร ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. ศึกษารูปแบบของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จากแนวคิดของ ธาณินท์ ศิลป์จารุ (2550)

3. สร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended)

4. นำเสนอแบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาความถูกต้องและตรงต่อเนื้อหาความสอดคล้องของคำถาม นิยาม การใช้ภาษา

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ

6. นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 2 คน และผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาไทย 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบประเมินที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ หาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) มีเกณฑ์การใช้คะแนนดังนี้

+1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วย ข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา

0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความไม่แน่ใจ ข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา

-1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่เห็นด้วย ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

โดยเลือกใช้ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีมีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

7. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่ยกผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวนไม่น้อยกว่า 30 คน

8. นำผลการทดลองมาวิเคราะห์

ก) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ด้วยการเปรียบเทียบคะแนนรายข้อถึงคะแนนรวม (Item correlation) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.02 ถึง 1.00

ข) หาความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) มีค่าไม่น้อยกว่า 0.80 ขึ้นไป

9. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามหลักเกณฑ์ของคุณภาพเครื่องมือให้สมบูรณ์ทุกข้อ

10. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ที่เกี่ยวกับสถานภาพ และประสบการณ์ โดยหาค่าความถี่ และร้อยละ

2) วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยหาค่าเฉลี่ย ละค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ และแปลผลดังนี้

4.51 - 5.00	หมายถึง	มีปัญหาการดำเนินงานในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง	มีปัญหาการดำเนินงานในระดับมาก
2.51 - 3.50	หมายถึง	มีปัญหาการดำเนินงานในระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง	มีปัญหาการดำเนินงานในระดับน้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง	มีปัญหาการดำเนินงานในระดับน้อยที่สุด

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามสถานภาพ โดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent samples)

4) วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามประสบการณ์ โดยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ one way ANOVA)

5) วิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านใน 6 ด้าน พบว่า

1.1 ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ พบว่า ความพอเพียงของงบประมาณที่ใช้ในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ เป้าหมายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการแบ่งโครงสร้างการบริหารภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยสุดในระดับปานกลาง คือ การมีสายการบังคับบัญชางานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านบริหารบุคลากร พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ พบว่า ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างยั่งยืน ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการส่งเสริมให้บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างเป็นระบบ และการกำหนดอัตราค่าจ้างบุคลากรอย่างเหมาะสมกับปริมาณงาน ส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุดในระดับปานกลาง คือ บุคลากรทุกฝ่ายให้ความสำคัญในการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัย

1.3 ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ พบว่า ทางเข้าออกจากตัวอาคารมีความกว้างที่

สามารถเคลื่อนย้ายเด็กออกจากตัวอาคารได้สะดวกหากเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ พื้นที่ใช้สอยมีความปลอดภัยและเพียงพอเหมาะสมกับการทำกิจกรรมของเด็ก เช่น การเล่น การเรียนรู้ ส่วนด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดในระดับปานกลาง คือ การจัดสภาพภายในและภายนอกศูนย์มีความสะอาด ร่มรื่นและปลอดภัย ซึ่งมีอยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหามีอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากค่าเฉลี่ยสูงไปหาลด พบว่า ผู้ดูแลเด็ก มีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดทำหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมกันจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผู้ดูแลเด็กได้รับการอบรมการจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนข้อที่ว่าครูผู้สอนมีการวางแผนการจัดประสบการณ์และเรียนรู้หลักการเขียนแผนประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามระบุมีปัญหามีอยู่ในระดับน้อย

1.5 ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหามีอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาลด พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดสื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กของผู้ปกครอง ซึ่งมีปัญหามีอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการนิเทศการจัดประสบการณ์ผู้ดูแลเด็กจากทุกภาคส่วน และส่วนข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีปัญหาน้อยที่สุดในระดับน้อย คือ การให้โอกาสบุคคลภายนอกมีส่วนร่วมกำหนดโครงสร้างการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

1.6 ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหามีอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาลด พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงาน ผู้จัดการศึกษาปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามศักยภาพ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณและการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอยู่มีปัญหามีอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา การดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานพัฒนาเครือข่าย ส่วนข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีปัญหาน้อยที่สุดในระดับปานกลาง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมสนับสนุนการจัดประชุมหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีปัญหามีอยู่ในระดับปานกลาง

2 ผลการเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของบุคลากรโดยจำแนกเป็นสถานภาพและประสบการณ์การทำงาน

การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังนี้ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยรวมและรายด้านมีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านบริหารบุคลากรไม่แตกต่างกัน ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรไม่แตกต่างกัน ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ไม่แตกต่างกัน

จากผลการเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็น

เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาตามประสิทธิภาพการทำงาน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสิทธิภาพการทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. แนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านบริหารบุคลากร ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ น้อย คือ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ซึ่งอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านต่างๆ ทั้ง 6 ด้าน พบว่า

1.1 ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แสดงให้เห็นว่า แนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีปัญหามาก คือ ความพอเพียงของงบประมาณที่ใช้ในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก งานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของธนพล ดอนชวนชม (2552) ซึ่งได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลกองแห่ก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลกองแห่ก ผู้ปกครองเด็ก ผู้บริหาร และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกองแห่ก คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 122 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและการจัดสนทนากลุ่มแบบ Focus Group Discussion ใช้แบบบันทึกการประชุม พบปัญหาและความต้องพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเสนอแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภาพรวมของปัญหาการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัญหาการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้านการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและถือว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย รองลงมาคือปัญหาด้านการจัดประสบการณ์ของบุคลากร และปัญหาด้านการพัฒนาผู้เรียน ส่วนความต้องการในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพบว่าด้านการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ต้องการให้บุคลากรทุกฝ่ายให้ความสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2 ด้านบริหารบุคลากร พบว่า แนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรยา ชินสี (2552) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอมริม จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์/รักษาการหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 61 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในปัจจุบันยังพบปัญหาบุคลากรขาดประสิทธิภาพ ระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ งบประมาณไม่

เพียงพอการเบิกจ่ายงบประมาณไม่คล่องตัว อาคารสถานที่ที่ไม่ได้มาตรฐาน สภาพแวดล้อมภายนอกยังไม่มีความร่วมมือที่จะตอบสนองต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมภายในการจัดมุมประสบการณ์ไม่ครอบคลุมกิจกรรมของเด็กตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ไม่เพียงพอไม่มีการกำหนดนโยบายและแผนที่จะพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างชัดเจน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนน้อย ครูผู้ดูแลเด็กขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการ บุคลากรได้รับการพัฒนาโดยการให้ทุนศึกษาต่อแต่ยังไม่ครบทุกคน ไม่มีบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปเฝ้าเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับแนวทางพัฒนาพบว่า ควรสร้างแรงจูงใจและจัดสวัสดิการแก่บุคลากรให้มากขึ้น ประสานงานร่วมกันระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการจัดจ้างบุคลากรในตำแหน่งนักการภารโรง เพื่อปฏิบัติหน้าที่หมุนเวียนในแต่ละศูนย์ กำหนดเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณในส่วนที่เป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาให้เป็นแนวเดียวกันปรับปรุงอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมให้มีมาตรฐานด้านความปลอดภัย ควรให้ความรู้เรื่องการผลิตสื่อ การจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการแก่ครูผู้ดูแลเด็ก พัฒนาบุคลากรให้ทั่วถึงและหลากหลายรูปแบบ ให้ความรู้เรื่องกรณีเหตุแก่บุคลากรที่รับผิดชอบ และขอความร่วมมือเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขมาให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการดูแลและป้องกันสภาพพิษ

1.3 ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย พบว่า แนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดในระดับปานกลาง คือ ทางเข้าออกจากตัวอาคาร มีความกว้างที่สามารถเคลื่อนย้ายเด็กจากตัวอาคารได้สะดวกหากเกิดอุบัติเหตุ ผลการวิจัยนี้ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีศนิ เจริญใจ(2551) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ ตามมาตรฐานการศึกษา(ขั้นพื้นฐาน) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จากการศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ พบว่า ประสิทธิภาพของการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ อยู่ในระดับมาก ทั้งความคิดเห็นของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ และประชาชนที่อาศัยในตำบลเทพเสด็จในฐานะผู้ปกครองนักเรียน

1.4 ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร แสดงให้เห็นว่า แนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความเห็นว่าควรได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ ผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญภา ศิริผดุง (2551) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า สภาพการดำเนินงานทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบุคลากร เมื่อเปรียบเทียบโดยจำแนกตามขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมีดังนี้ 1) ควรมีการตรวจสุขภาพของเด็กและคณะครู 2) เพิ่มบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านปฐมวัย 3) ควรจัดอาคารสถานที่ให้มีความปลอดภัย เพิ่มห้องน้ำและห้องปฐมพยาบาลให้เพียงพอ 4) จัดหาหนังสือและอุปกรณ์การสอน เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 5) จัดทำป้ายนิเทศให้ความรู้กับผู้ปกครอง ควรมีการจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานของเด็ก 6) ควรจัดให้มีเครือข่ายการพัฒนาเด็กเล็กภายในศูนย์ ให้ความรู้ด้านต่างๆ กับเด็กเล็กและผู้ปกครอง

1.5 ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน แสดงให้เห็นว่า แนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีปัญหาในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่าควรได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กของผู้ปกครอง ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รณณ ประสาทกุล (6-2-2553-386) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบ ทัศนคติของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ในด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและ ความปลอดภัย รองลงมาคือ ด้านบุคลากร ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อการจัดการศึกษาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

1.6 ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย แสดงให้เห็นว่า แนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานผู้จัดการศึกษาปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามศักยภาพ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณและการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิชา ชูเชื้อ (2553) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามมาตรฐานการศึกษา (ขั้นพื้นฐาน) ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ดูแลเด็กอนุบาลและปฐมวัย คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คณะผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล และเจ้าหน้าที่กองการศึกษา สังกัดเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง โดยความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานด้านผู้เรียนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ มาตรฐานด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และมาตรฐานด้านบุคลากรเป็นอันดับที่ 3 แต่คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครเกาะสมุย มีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาตามมาตรฐานแตกต่างกับครูผู้ดูแลเด็กอนุบาลและปฐมวัย และเจ้าหน้าที่กองการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .052. ผลการเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากกว่า ครูผู้ดูแลเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านบริหารบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัตน์ ทองวิจิตร (2553) ศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน ศึกษากรณีเฉพาะเทศบาลตำบลเทพราช ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน

เทศบาลตำบลเทพราช จำแนกตามเพศโดยรวมและรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. การเปรียบเทียบการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน เทศบาลตำบลเทพราช จำแนกตามอาชีพโดยรวมและรายด้าน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากกว่า ครูผู้ดูแลเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนงบประมาณในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่งเสริมครูผู้ดูแลเด็กให้มีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ควรแบ่งงานให้ชัดเจนระหว่างผู้ดูแลเด็ก สายการบังคับบัญชางานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมอบอำนาจให้ชัดเจน โดยกำหนดขอบเขตอำนาจให้ชัดเจนได้

1.2 ด้านบริหารบุคลากร บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ อาจมีการพัฒนาบุคลากร โดยส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาอบรมหรือศึกษาดูงานตลอดปีงบประมาณ

1.3 ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย สถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมและมีทางเข้าออกที่กว้างขวาง ส่วนตัวอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมีมาตรการป้องกันอัคคีภัย และอุบัติเหตุต่างๆ การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกให้มีต้นไม้ใหญ่เพื่อร่มเงาหรือมีโครงสร้างหลังคาเพื่อการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง และควรจัดให้มีบุคลากรดูแลหรือรับผิดชอบเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ

1.4 ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร การจัดการศึกษาด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมให้เด็กได้รับการเสริมพัฒนาการที่ครบทั้งสี่ด้าน อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้จัดทำเอกสารทางด้านวิชาการเพื่อเผยแพร่กิจกรรมต่อชุมชน

1.5 ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมี บทบาทในการเชื่อมโยงให้บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสร้างสัมพันธ์กับชุมชน บุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องสร้างความเข้าใจและประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาให้กับผู้ปกครองและชุมชนในท้องถิ่น ได้รับทราบความเคลื่อนไหวการจัดการศึกษาท้องถิ่นเป็นระยะๆ

1.6 ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้ดูแลเด็ก ได้มีโอกาสพบปะ หรือประชุมร่วม เพื่อระดมแนวคิดพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การแข่งขัน

กิจกรรมทักษะทางวิชาการ การแข่งขันกีฬา ทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับอำเภอ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายพัฒนาการศึกษาปฐมวัยให้เข้มแข็งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น เป็นประจำทุกสามปี เพื่อหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแห่งๆไป เพื่อให้ได้ข้อมูลในการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อย่างต่อเนื่อง

2.3 ควรศึกษาแนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น เพื่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างต่อเนื่องทุกสามปี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2550). พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- จรรยา ชินสี. (2552). แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอ แม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ธนพล ดอนชวนชม. (2552). แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วี อินเดอร์ปรีน.
- นันทิชา ชูเชื้อ. (2553). การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามมาตรฐานการศึกษา(ขั้นพื้นฐาน) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต).
- ปรีศณี เจริญใจ. (2551). การพัฒนาคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จอำเภอตอย สะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- เพ็ญภา ศรีผดุง. (2551). สภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์).
- วิรัตน์ ทองวิจิตร. (2553). ศึกษาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลเทพราช. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์).

Roles of Parents in Taking Care of Students in Basic Educational
Institutes, Banphai Muang Pia Network Center
Under The Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 2

Thanaporn Phetsombat^{1*}

¹Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Kruaum04@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this research is to study and compare the role of parents in caring for students in basic educational institutions. Ban Phai Mueang Pia Network Center Under the jurisdiction of the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office, Area 2. The sample group consisted of 319 parents of students. The instrument used to collect data was a questionnaire. The reliability value for the whole version was 0.98. Statistics used in data analysis include percentage, mean, and standard deviation. and analysis of variance to compare F values (F-test, One-way ANOVA) The results of the research found that 1) The role of parents in caring for and supporting students in educational institutions. network center Ban Phai Mueang Pia Under the jurisdiction of the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office, Area 2, both overall and each aspect are at a high level. 2) Results of comparing the role of parents in caring for and helping students in basic educational institutions, Ban Phai Mueang Pia Network Center. Khon Kaen Primary Educational Service Area Office, Area 2, classified by overall and individual occupations. Parents of students have different roles.

Keywords: Role, Student Parents, Student Care and Assistance

บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ธนาพร เพชรสมบัติ^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตอิสาน ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Kruaum04@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 319 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนเปรียบเทียบค่าเอฟ (F-test แบบ One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้าน ผู้ปกครองนักเรียนมีบทบาทไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้ปกครองนักเรียน, การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

© 2021 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

การจัดการศึกษานั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รัฐบาลในทุกยุคทุกสมัยล้วนมีจุดมุ่งหมายที่มีแนวคิดการจัดการศึกษาที่เป็นอย่างเดียวกันคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีการดำรงชีวิต ที่เป็นสุขตามความมุ่งหวังของสังคมผ่านกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และแนวการจัดการ ศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน มีการพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนากระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ต้องให้ความสำคัญ โดยทั้งนี้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้รู้จักการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่พึงปรารถนาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา อีกทั้งยังต้องมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน

ทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ นอกจากดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพของสังคมในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

กรมสุขภาพจิตและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานเป็นระบบมีความชัดเจน จึงได้มีนโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์ในการที่จะดำเนินการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้โรงเรียนจัดดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเร่งแก้ปัญหาสารเสพติดและเพศศึกษาในโรงเรียน โดยประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน นโยบายดังกล่าวสถานศึกษาจะต้องดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องอย่างใกล้ชิด โดยการสังเกตพฤติกรรมต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งจะช่วยให้สามารถทราบความเปลี่ยนแปลงและสามารถหาวิธีการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาได้ทันการณ์ ฉะนั้นการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) จึงเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดเพื่อรองรับการประกันคุณภาพ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สามารถรับการตรวจสอบประเมินการดำเนินงาน ได้ทุกขั้นตอน ที่เห็นเป็นรูปธรรม สามารถประเมินคุณภาพของนักเรียนที่เกิดจากผลการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและคุณภาพของครู ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการได้เป็นอย่างดี

การดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ครูประจำชั้นและหรือครู ที่ปรึกษานับเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งที่จะสามารถดูแลกำกับ ติดตามนักเรียนอย่างใกล้ชิด ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองนักเรียนก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าครูประจำชั้นและหรือครูที่ปรึกษาที่จะต้องดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิดเช่นกัน เนื่องจากนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับประถมศึกษา ตอนปลาย หรือระดับมัธยมศึกษาเป็นวัยที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านพฤติกรรม อารมณ์และสังคม อันอาจนำไปสู่การเกิดปัญหาที่รุนแรง ยากที่จะบำบัดรักษาได้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือป้องกัน ดังนั้นโรงเรียนและครอบครัวจึงมีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างสำคัญยิ่งในการดูแล แนะนำ สั่งสอนฝึกฝน กล่อมเกล่า และจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการของนักเรียนให้เติบโต เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านความคิด ความสามารถ ความมีจิตวิญญาณเป็นของตนเอง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 8 ที่กำหนดว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเห็นว่าการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นแนวทางในการบริหารงานในสถานศึกษาในอันที่จะส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานในการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปตามความมุ่งหวัง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดผลดีต่อเยาวชนของชาติต่อไป กล่าวคือในการจัดการศึกษาต้องการส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับครูประจำชั้นและหรือครูที่ปรึกษา เพื่อช่วยกันพัฒนานักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสูงที่สุดเหนือกว่าทรัพยากรอื่นใดให้เป็นผู้ที่มีความสามารถรู้จักเข้าใจดูแลช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้อย่างมีความสุข(กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่าย บ้านไผ่เมืองเพีย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดผลดีต่อเยาวชนของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยสำรวจ (Survey research) โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ปกครองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวน 1,871 คน โดยแยกตามอาชีพของผู้ปกครอง

กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มประชากร ได้แก่ผู้ปกครองนักเรียนที่กำลังศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวน 319 คน ซึ่งได้มาโดยกำหนดขนาดโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratied Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็น

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแนวคิดของ Best & Kahn (1993 : 313, อ้างถึงในสุพจน์ เบญจามฤต, 2542) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

5	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับ	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับ	มาก
3	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับ	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับ	น้อย
1	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายด้าน โดยเทียบเกณฑ์การแปลความหมายระดับค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด. 2553) ดังนี้

4.51 - 5.00	มีบทบาทอยู่ในระดับ	มากที่สุด
3.51 - 4.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	มาก
2.51 - 3.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	ปานกลาง
1.51 - 2.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	น้อย
1.00 - 1.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน 7 ด้าน คือ 1) บทบาทในการให้การศึกษา 2) บทบาททางด้านเศรษฐกิจ 3) บทบาทการให้ความรัก 4) บทบาทในการป้องกันให้ความปลอดภัย 5) บทบาทในการสนับสนุน 6) บทบาททางด้านศาสนา 7) บทบาทในการอุทิศเวลา

2) นำผลการศึกษาจากข้อ 1 ไปสร้างแบบสอบถาม โดยการนำเอาแบบสอบถามของ วิจิต นิ่มนวล (2547) มาปรับปรุงแก้ไข

3) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบพิจารณาความครอบคลุมเนื้อหาและความเที่ยงตรงของคำถามแต่ละข้อ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Consistency) โดยใช้หลักเกณฑ์ ดังนี้

- +1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ระบุไว้
- 0 สำหรับข้อความที่ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ระบุไว้
- 1 สำหรับข้อความที่แน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ระบุไว้

4) นำแบบสอบถามบทบาทของผู้ปกครองในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ได้ค่า (IOC) ระหว่าง 1.00 แล้วนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกันที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .352 – .856

5) นำแบบสอบถามแต่ละข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก (Discriminating index) ตามเกณฑ์ที่ต้องการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของคอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.97

6) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปโดยการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์บทบาทของผู้ปกครองในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมาย (บุญชุม ศรีสะอาด, 2535) ดังนี้

4.51 - 5.00	มีบทบาทอยู่ในระดับ	มากที่สุด
3.51 - 4.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	มาก
2.51 - 3.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	ปานกลาง
1.51 - 2.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	น้อย
1.00 - 1.50	มีบทบาทอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามอาชีพ โดยใช้ F-test แบบ (one way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe')

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. บทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุดคือ บทบาทด้านเศรษฐกิจ รองลงมา คือ บทบาทด้านสันติภาพ การ บทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านการให้ความรัก บทบาทด้านการป้องกันให้ความปลอดภัย บทบาทด้านการให้การศึกษา บทบาทด้านอิทธิพล ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏดังนี้

ด้านการให้การศึกษา ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ อนุญาตให้นักเรียนไปทัศนศึกษากับทางโรงเรียน และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน เมื่อมีการจัด กิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน รองลงมาคือ ส่งเสริมให้นักเรียนติดตามข่าวสารสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ส่วนข้อที่ผู้ปกครอง มีบทบาทน้อย ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนพิเศษเพิ่มเติมทั้งในและนอกโรงเรียน

ด้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุดคืออบรมสั่งสอนนักเรียนให้รู้จักประหยัดและอดออม รองลงมา คือ หารายได้มาใช้จ่ายสนองความต้องการพื้นฐานในครอบครัวเกี่ยวกับอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ส่วนข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ ส่งเสริมให้นักเรียนรับทุนการศึกษาจากทางโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น

บทบาทด้านการให้ความรัก ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ ดูแลความสะอาดด้านร่างกายของนักเรียนจัดหาเครื่องแต่งกาย และดูแลการแต่งกายให้เหมาะสมกับวัยและโอกาส รองลงมาคือดูแลความสะอาดด้านร่างกายของนักเรียนดูแลจัดหาเครื่องแต่งกายและดูแลการแต่งกายให้เหมาะสมกับวัยและโอกาส ส่วนข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ ให้คำแนะนำในการแสดงออกด้านอารมณ์ พฤติกรรมกับบุคคลอื่นและบุคคลในครอบครัว

บทบาทด้านการป้องกันให้ความปลอดภัย ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ ดูแล คัดกรองนักเรียนให้มีความปลอดภัยจาก ภัยอันตราย อันเกิดจากการเที่ยวเตร่ การขับซี่ยวดยานพาหนะ การทะเลาะวิวาท การพนัน และประพฤติดนทางชั่วสาว รองลงมา คือ ดูแลนักเรียนไม่ให้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือสิ่งเสพติด อื่นๆ ส่วนข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ ไปพบแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพประจำปี

บทบาทด้านสันติภาพ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ หาโอกาสออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านเป็นครอบครัว รองลงมา คือ สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง ส่วนข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ ส่งเสริมให้นักเรียนออกกำลังกายโดยการเล่นกีฬาในลักษณะครอบครัว

บทบาทด้านศาสนา ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ พานักเรียนเข้าวัด ไหว้พระ ฟังธรรม รองลงมา คือ อบรมสั่งสอนให้นักเรียน

กระทำแต่ความดีตามแนวทางศาสนา ส่วนข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ พานักเรียนไปทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันอื่นๆ

บทบาทของด้านการอุทิศเวลา ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ กำกับดูแลและแนะนำเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน รองลงมา คือ สอบถามทุกข์ สุข และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือมีผลต่อตัวนักเรียน ส่วนข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ ประสานงานกับโรงเรียนเกี่ยวกับการรายงานผล ด้านสุขภาพของนักเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามอาชีพ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามอาชีพของผู้ปกครองโดยภาพรวมและรายด้านมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมากทั้งนี้เพราะว่าด้านการให้การศึกษาพบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ อนุญาตให้นักเรียนไปทัศนศึกษากับทางโรงเรียน และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเมื่อมีการจัด กิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน และรองลงมา คือ ส่งเสริมให้นักเรียนติดตามข่าวสารสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉันทนา ภาคบงกช (2537) กล่าวว่า การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง

ด้านเศรษฐกิจด้านข้อที่ผู้ปกครอง มีบทบาทมากที่สุด คือ อบรมสั่งสอนนักเรียนให้รู้จักประหยัดและอดออม รองลงมา คือ หารายได้มาใช้จ่ายสนองความต้องการพื้นฐานในครอบครัวเกี่ยวกับอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค การให้ความรักข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ ดูแลความสะอาดด้านร่างกายของนักเรียนจัดหาเครื่องแต่งกาย และดูแลการแต่งกายให้เหมาะสมกับวัยและโอกาส รองลงมา คือ ดูแลความสะอาดด้านร่างกายของนักเรียนจัดหาเครื่องแต่งกายและดูแลการแต่งกายให้เหมาะสมกับวัยและโอกาส ด้านการป้องกันให้ความปลอดภัย ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ ดูแล คุ้มครองนักเรียนให้มีความปลอดภัยจากภัยอันตรายอันเกิดจากการเที่ยวเตร่ การขับขี่รถยนต์ยานพาหนะ การทะเลาะวิวาท การพนัน และประพฤติดนทางชั่วสาว ผลการวิจัยของ ฉันทนา ภาคบงกช (2537) กล่าวว่า การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาขราวาสธรรม 4 คือหลักธรรมที่ผู้ครองเรือนควรปฏิบัติ 4 ประการคือสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความซื่อตรงต่อกันคนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ควรมีความซื่อสัตย์ต่อกันทั้งกาย วาจาและใจ จะทำให้เกิดความไว้วางใจกัน ร่วมมือกันพัฒนาครอบครัวให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นในฐานะที่เราเป็นสมาชิกคนหนึ่งครอบครัว เราจึงควรแสดงความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่ พี่น้อง และสมาชิกทุกคนในบ้าน เช่น ไม่พูดปด มีความตั้งใจที่จะทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เป็นต้น ทมะ คือ การข่มใจ การฝึกฝนตนเองไม่ให้ประพฤติดชั่วคนเราเมื่ออยู่ด้วยกัน ย่อมจะมีความขัดแย้งกันบ้าง สิ่งใดที่ไม่ตรงกับความคิดของเรา เราควรพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ ไม่ควรแสดงกิริยาอาการโต้แย้งออกมาทันที ถ้าเราสามารถข่มใจและพิจารณาปัญหาให้เข้าใจแล้ว เราก็สามารถแก้ปัญหาด้วยความสงบเรียบร้อย ความยากลำบากทางกาย อดทนต่อการพูดจาไม่สุภาพ และอดกลั้นจิตใจให้อยู่ในความสงบ ไม่โกรธ ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น ถ้าเรามีขันติในเรื่องต่างๆ แล้วจะทำให้เราอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุข จาคะ คือ การเสียสละ การแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นเราอยู่ใน

ครอบครัวเดียวกัน ควรสละสิ่งของ แบ่งปันของกินของใช้ให้กันและกันตามสมควรแก่ฐานะ การแบ่งปันกันจะทำให้เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ

ด้านสันตนาการ ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ หาโอกาสออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านเป็นครอบครัว รองลงมา คือ สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในครอบครัว หรือญาติพี่น้อง ด้านศาสนาพบว่า ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ นำพานักเรียนเข้าวัด ไหว้พระ ฟังธรรม รองลงมา คือ อบรมสั่งสอนให้นักเรียนกระทำแต่ความดีตามแนวทางศาสนา ข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทมากที่สุด คือ กำกับดูแลและแนะนำเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน รองลงมา คือ สอบถามทุกข์ สุข และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือมีผลต่อนักเรียน ส่วนข้อที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ ประสานงานกับโรงเรียนเกี่ยวกับการรายงานผลการวิจัยของहररा निरुधिर (2535) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองว่าเป็นกระบวนการที่ผู้ปกครอง ครู และบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกันนับตั้งแต่การวางแผนการทำงานการเรียนรู้และการตัดสินใจ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของ ปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนและเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ชันติ คือ ความอดทน หมายถึง ความอดทนต่อสิ่งที่ไม่ดี อดทนต่อความยากลำบากการอดทนต่อซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉันทา ภาคบงกช (2537) กล่าวว่า การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาธรรม ๔ คือหลักธรรมที่ผู้ครองเรือนควรปฏิบัติ 4 ประการคือ สังเก คือ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความซื่อตรงต่อกันคนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ควรมีความซื่อสัตย์ต่อกันทั้งกาย วาจาและใจ จะทำให้เกิดความไว้วางใจกัน ร่วมมือกันพัฒนาครอบครัวให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นในฐานะที่เราเป็นสมาชิกคนหนึ่งครอบครัว เราจึงควรแสดงความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่ พี่น้อง และสมาชิกทุกคนในบ้าน เช่น ไม่พูดปด มีความตั้งใจที่จะทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เป็นต้น ทุมะ คือ การข่มใจ การฝึกฝนตนเองไม่ให้ประพฤติดุร้ายคนเราเมื่ออยู่ด้วยกัน ย่อมจะมีความขัดแย้งกันบ้าง สิ่งใดที่ไม่ตรงกับความคิดของเรา เราควรพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ ไม่ควรแสดงกิริยาอาการโต้แย้งออกมาทันที ถ้าเราสามารถข่มใจและพิจารณาปัญหาให้เข้าใจแล้ว เราก็สามารถแก้ปัญหาด้วยความสงบเรียบร้อยความยากลำบากทางกาย อดทนต่อการพูดจาไม่สุภาพ และอดกลั้นจิตใจให้อยู่ในความสงบ ไม่โกรธ ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น ถ้าเรามีขันติในเรื่องต่างๆ แล้วจะทำให้เราอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุขจากะ คือ การเสียสละ การแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นเราอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ควรสละสิ่งของ แบ่งปันของกินของใช้ให้กันและกันตามสมควรแก่ฐานะ การแบ่งปันกันจะทำให้เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ

การเปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามอาชีพพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานทั้งนี้เพราะ ผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านด้านที่มีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่วนด้านที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ บทบาทด้านอิทธิพลเวลา ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพค้าขาย มีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่ผู้ปกครองมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อยที่สุด คือ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนพิเศษเพิ่มเติมทั้งในและนอกโรงเรียน

ประกอบอาชีพอื่นๆ มีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่ผู้ปกครองมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากที่สุดคือ บทบาทด้านศาสนา รองลงมาคือ บทบาทด้านสันตนาการ ส่วนด้านที่ผู้ปกครองมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน น้อยที่สุดส่วนด้านที่มีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน น้อยที่สุด คือ บทบาทด้านการให้การศึกษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันผู้ปกครองมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากขึ้น กระตือรือร้นเอาใจใส่ต่อบุตรหลานมากขึ้น ได้รับรู้ข่าวสารที่รวดเร็วและมากขึ้น ตลอดจนโรงเรียนก็มีบทบาทมากขึ้นในการสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง เช่น การประชุมผู้ปกครองทุกภาค

เรียน โรงเรียนเยี่ยมบ้าน จึงทำให้ผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพค้าขาย และอาชีพอื่นๆ มีการปฏิบัติต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ/หลักการของ ฤทธิ กุญชร (2549) กล่าวว่า บทบาทของพ่อแม่ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ลูก เป็นบทบาทที่เด่นชัดและมีความสำคัญต่อการวางรากฐานที่มั่นคงให้แก่ชีวิตของเด็ก เป็นที่ยอมรับกันว่า พ่อแม่คือครูคนแรกของลูก นอกเหนือจากการเป็นผู้ให้ชีวิตแล้ว ยังเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูให้ลูกมีพัฒนาการที่เหมาะสมทั้งด้านร่างกายอารมณ์ สังคมและ สติปัญญา การอบรมของพ่อแม่มีผลต่อการเจริญเติบโต การแสดงออกบุคลิกภาพและทัศนคติของลูก เด็กเรียนรู้ทั้งจากการอบรมสั่งสอนโดยตรง การฝึกปฏิบัติ และการซึมซับจากสภาพแวดล้อม และตัวแบบที่เด็กเห็นอยู่เป็นประจำในการส่งเสริมการเรียนรู้ของลูก เพื่อให้ลูกเติบโตเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ตามแนวทางของการปฏิรูปการเรียนรู้ พ่อแม่ต้องมีภาระหน้าที่หลายประการ ได้แก่ หน้าที่การจัดให้ลูกได้รับการศึกษาตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับรวมทั้งการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว สำหรับการให้การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป พ่อแม่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกได้ศึกษาต่อตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคตตามหลักพุทธธรรมข้อปฏิบัติของอิทธิบาท 4 คือฉันทะคือความพอใจในงานที่ทำหรือในสิ่งที่จะศึกษาเล่าเรียน

สรุปผลการวิจัย

บทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ศูนย์เครือข่าย บ้านไผ่เมืองเพี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้านโดยด้านที่ผู้ปกครองมีบทบาท มากที่สุดคือ บทบาทด้านเศรษฐกิจ รองลงมา คือ บทบาทด้านสันติการ ส่วนด้านที่ผู้ปกครองมีบทบาทน้อยที่สุด คือ บทบาทด้านอุทิศเวลา

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพี้ย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามอาชีพโดยรวมและรายด้านผู้ปกครองนักเรียนมีบทบาทไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการให้การศึกษา โรงเรียนควรประชุมผู้ปกครองนักเรียนให้เข้าใจในบทบาทการให้การศึกษาแก่นักเรียนในฐานะที่เป็นผู้ปกครองตามหลักธรรม อิทธิบาท 4 วิมังสาคือการคิดให้รอบคอบใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำว่า มีข้อบกพร่องอะไรที่ควรแก้ไขหรือควรเพิ่มเติมอะไรซึ่งจะทำให้งานนั้นดีขึ้น

1.2 ด้านเศรษฐกิจ ผู้บริหารและครูควรทำความเข้าใจกับผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมสนับสนุนด้านเศรษฐกิจให้เพียงพอ ตามหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 คือ จาคะการเสียสละแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่น เราอยู่ในครอบครัวเดียวกันควรสละสิ่งของแบ่งปันของกินขงใช้ให้กันและกันตามสมควรแก่ฐานะการแบ่งปันกันจะทำให้เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ

1.3 ด้านการให้ความรัก ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นควรทำความเข้าใจกับผู้ปกครองโดยใช้ช่วงเวลาก่อนการประชุมผู้ปกครองหรือโครงการติดตามเยี่ยมบ้านนักเรียนตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือขันติ ความอดทนต่อสิ่งที่ไม่ดี อดทนต่อความยากลำบาก

1.4 ด้านการป้องกันให้ความปลอดภัย ครูควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลป้องกันให้ความปลอดภัยกับนักเรียน โดยจัดตั้งเป็นเครือข่ายผู้ปกครองในการสอดส่องดูแลตามหลักพุทธธรรมที่ว่าทมะ คือการข่มใจ การฝึกฝนตนเองไม่ให้ประพฤดิชั่ว

1.5 บทบาทด้านสันติภาพ การทำความเข้าใจกับผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องการสันติภาพ ซึ่งมีผลต่อด้านสุขภาพจิต ร่างกาย สติปัญญาของนักเรียนตามหลักพุทธธรรม คือสัจจะคือความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และซื่อตรงต่อกัน

1.6 ด้านศาสนา ผู้ปกครองควรแนะนำให้นักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามศาสนาที่ตนนับถือและให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 คือความเมตตาคือความรักความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข

1.7 ด้านการอุทิศเวลา ผู้ปกครองควรอุทิศเวลาให้กับนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตามหลักธรรมอิทธิบาท 4 วิธีระคือความเพียรพยายามในการทำงานให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่อการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในตัวแปรอื่นๆ นอกจากอาชีพของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2

2.2 ควรมีการศึกษาเรื่องนี้ในเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกได้ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายบ้านไผ่เมืองเพีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ฉันทนา ภาคบงกช. (2537). ผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย ชุมชนวิสาหกิจศึกษาปฐมวัยหน่วย ที่ 8. นนทบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ผุสดี เรืองศรีมัน. (2533). บทบาทของผู้ปกครองหรือครูในการส่งเสริมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสติปัญญาเลิศและความสามารถพิเศษ กรุงเทพมหานคร. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุพจน์ เบญจมฤต. (2542). การศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชลบุรี. (การศึกษา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). ปฐมวัยศึกษาหลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Belief in Garuda in Theravada Buddhism That Affects Thai Society

Phra Samrong Saññato (Saengthong)^{1*}

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

ABSTRACT

This article is a study of the belief in Garuda in Theravada Buddhism that affects Thai society. Garuda in Theravada Buddhism refers to a type of lower deity. Living in the palace of Simphi Eat Naga as food It is under the rule of Thao Wirunhok. Garuda was born from a human being who made merit mixed with delusion. The delusion that killing animals is not sinful Karma caused him to be born as Garuda. Garuda is born by spontaneous birth, born in the womb, born in the egg, born in the ashes. Garuda's residence is the Himmaman forest Foothills of Mount Sineru and the fourth level of heaven Maharajika Garuda's shape It has a sharp beak. He is half human, half bird, has long wings, and has a large body. fly fast in the air When flying there will be a storm. and is an enemy of Naga. The role and duty of the Garuda is the protector of Buddhism Help good people Have humility and hold the truth. Garuda and Lord Buddha are related. Because he had been born as a Garuda in the past. As for the belief in Garuda in Theravada Buddhism that affects Thai society. That is, most Thai people have learned about Garuda's influence from characters, Jataka literature, and Theravada Buddhist literature. is Khaki literature Tribhumlok Winitchai and worldly principles Some Thai people have learned about Garuda's influence. It comes from paintings in various temples and Thai architecture, symbolically depicting Garuda carrying Mount Meru.

Keywords: Garuda, Theravada Buddhism, Thai Society

ความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย

พระสำรอง สณญโต (แสงทอง)^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย ครุฑในพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง เทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อาศัยอยู่ในวิมานสิมพลี กินนาคเป็นอาหาร อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก ครุฑกำเนิดมาจากมนุษย์ผู้ทำบุญเจือปนด้วยโมหะ หลงผิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่บาป กรรมจึงทำให้มาบังเกิดเป็นครุฑ ครุฑมีกำเนิดแบบผุดขึ้นเอง เกิดในครรภ์ เกิดในไข่ เกิดในเถ้าโคล ที่อยู่อาศัยของครุฑ คือ ป่าหิมพานต์ เชิงเขาสิเนรุ และสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา รูปร่างของครุฑ คือ มีจะงอยปากแหลมคม เป็นครึ่งคนครึ่งนก มีปีกยาว มีร่างกายใหญ่โต บินได้เร็วในอากาศ เมื่อบินจะเกิดพายุ และเป็นศัตรูกับนาค บทบาทหน้าที่ของครุฑ คือ พิทักษ์พุทธศาสนา ช่วยเหลือคนดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตัสจะ ครุฑกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีความเกี่ยวข้องกัน เพราะพระองค์เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีต ส่วนความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย กล่าวคือคนไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากตัวละคร วรรณกรรมชาดก และวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ วรรณคดีกาพย์ ไตรภูมิโลกวิจิตร และคติโลกศาสตร์ คนไทยบางส่วนได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากภาพวาดตามวัดต่างๆ และสถาปัตยกรรมของไทยในเชิงสัญลักษณ์รูปครุฑแบกเขาพระสุเมรุราช

คำสำคัญ: ครุฑ, พระพุทธศาสนาเถรวาท, สังคมไทย

© 2021 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

ในวรรณคดีไทย-สันสกฤต มีการกล่าวถึงกำเนิดของครุฑไว้อย่างมากมาย นิกายไวษณพเป็นนิกายหนึ่งของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นับถือพระวิษณุเป็นหลักนิกายนี้เชื่อว่า ครุฑเป็นพาหนะทรงของพระวิษณุ ครุฑเป็นเทพองค์หนึ่งที่มีพลังมหาศาล มีลักษณะเป็นครึ่งเทพครึ่งนก มีพลังกำลังมาก และสามารถบินได้อย่างรวดเร็ว และเป็นเจ้าแห่งเวหา อีกทั้งยังเป็นศัตรูกับนาคอีกด้วย นอกจากนี้ ครุฑยังเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจวาสนา และความเข้มแข็ง ประเทศไทยยังใช้รูปครุฑเป็นสัญลักษณ์ แทนความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ ครุฑยังเป็นสัตว์หนึ่งในป่าหิมพานต์ อาศัยอยู่ในวิมานสิมพลี ประเทศไทยได้รับอิทธิพลการบูชาครุฑมาจากอินเดียเชื่อว่า เมื่อบุคคลใดได้บูชาครุฑแล้ว ด้วยอำนาจบารมีของครุฑจะบันดาลให้บุคคลนั้นเป็นผู้เจริญรุ่งเรือง มีอำนาจอยู่เหนือศัตรูอีกด้วย สมัยปัจจุบันครุฑยังเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไป ตั้งแต่ชนชั้นระดับสูงจนถึงระดับล่าง แม้แต่ในเมืองไทยรูปครุฑยังได้เป็นตราแผ่นดิน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ยังได้มีการใช้รูปครุฑเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ เช่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และธนาคารกรุงไทย กระทรวงหรือสำนักงานบางแห่งในประเทศไทย มีการใช้รูปครุฑเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงอำนาจ ในการปกครองดูแล อาจจะเห็นได้ว่า ครุฑเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ แสดงถึงความเป็นมงคลหลายอย่าง รวมถึงเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงอำนาจหน้าที่ ของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อลูกน้องอีกด้วย (ศานติ ภัคดีคำ, 2556)

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความเชื่อว่า ครุฑเป็นสัตว์เดรัจฉานจากพวกหนึ่งที่มีฤทธิ์ อาศัยอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นสวรรค์ชั้นหนึ่งในบรรดาสวรรค์ทั้งหกชั้น ครุฑยังปรากฏอยู่ในพระสูตร เช่น มหาสมัยสูตร ปิ่นทรรกชาดก ภูริทัตตชาดก เป็นต้น (ศานติ ภัคดีคำ, 2556) กำเนิดของครุฑในคติพระพุทธศาสนา

กล่าวว่า ครุฑกำเนิดมาจากมนุษย์ผู้ทำบุญเจือด้วยโมหะ คือความหลงผิด เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ได้ประกอบกุศลกรรม และอกุศลกรรมไปพร้อมกัน เมื่อทำบุญมักอธิษฐานในทางที่เป็นมิจฉาทิฐิเสมอ ครั้นสิ้นชีพจากมนุษย์โลกแล้ว จึงได้มาถือกำเนิดเป็นครุฑ อาศัยอยู่ในต้นไม้จ้าวเป็นวิมาน เป็นศัตรูกับนาคเมื่อเห็นนาคในที่แห่งใด มักเข้าจู่โจมจับนาคมากินเป็นอาหาร ครุฑทั้งหลายได้อาศัยอยู่บริเวณเชิงเขาพระสุเมรุ อยู่ในการปกครองดูแลของท้าววิรุฬหก ส่วนกำเนิดของครุฑในคติพุทธศาสนาเชื่อว่า ครุฑมีกำเนิดทั้งหมด 4 แบบ คือ ผุดขึ้นเอง เกิดในครรภ์ เกิดในไข่ และเกิดในถ้ำโคล ครุฑมีระดับสูงและระดับล่าง ครุฑในระดับสูงอาศัยอยู่ในวิมานทอง มีเครื่องทรงอย่างเทวดา และบริโภคอาหารทิพย์ มีฤทธิ์อำนาจมาก จัดเป็นเทพบุตรจำพวกหนึ่ง ครุฑระดับล่างอาศัยอยู่ในป่าไม้ฉิมพลี คอยจับนาคกินเป็นอาหาร มีนิสัยดุร้าย มีพลังกำลังมาก เป็นที่เกรงกลัวของเหล่านาคทั้งหลาย ครุฑยังมีรูปร่างขนาดใหญ่ มีปีกและหางที่ยาว สามารถบินได้รวดเร็ว การบินของครุฑส่งผลให้เกิดลมพายุใหญ่ได้ (สมบัติ พลายน้อย, 2530)

จากเหตุผลที่กล่าวมาในเบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย ว่าได้มีการกล่าวถึงครุฑว่าอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมสมัยใหม่ เพราะฉะนั้น ผู้เขียนหวังว่าบทความความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทยนี้มีประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างมาก

การกำเนิดของครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ครุฑในคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ถือว่าครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหกจอมแห่งครุฑ ซึ่งเป็นผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา อันเป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 อยู่ในด้านทิศใต้ ส่วนสาเหตุที่มาก่อเกิดเป็นครุฑ เพราะว่าเป็นมนุษย์นั้น ตนได้ทำบุญเจือด้วยโมหะ คือหลงผิดไปจากความเป็นจริง เช่น มีความหลงผิดว่า การฆ่าสัตว์ไม่บาป (ศานติ ภักดีคำ, 2556) การนับถือสิ่งอื่นที่ไม่ใช่สรณะว่าเป็นสรณะ การฆ่าไก่เพื่อเซ่นไหว้ และการฆ่านกเพื่อเซ่นไหว้ การกำเนิดของครุฑในพุทธศาสนาเถรวาท มีดังนี้

1. ความหมายของครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ประพันธ์โดย ราชบัณฑิตยสภา ได้ให้ความหมายของคำว่า ครุฑเอาไว้ว่า ครุฑ หมายถึง พญาแห่งนกทั้งปวง อาศัยอยู่ที่วิมานฉิมพลี มีรูปเป็นครึ่งคนครึ่งนกอินทรี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

พจนานุกรม ศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า ครุฑเอาไว้ว่า ครุฑ หมายถึง สัตว์เดรัจฉานกึ่งเทพประเภทหนึ่ง อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก โดยมีวิมานอยู่ทางด้านทิศใต้ อาศัยอยู่รอบเขาพระสุเมรุราช บ้างก็อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ และมีการถือกำเนิด 4 แบบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552)

ครุฑ หมายถึง พญานกในเทพนียาย เป็นพาหนะของพระนารายณ์ ใช้เป็นตราแผ่นดิน และเครื่องหมายทางราชการ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า ครุฑเอาไว้ว่า ครุฑ หมายถึง เทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก ผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้านทิศใต้ สาเหตุที่มาก่อเกิดเป็นครุฑเพราะทำบุญเจือด้วยโมหะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556)

พระสัทธัมมโชติกะ ได้ให้ความหมายของคำว่า ครุฑ เอาไว้ว่า หมายถึง สัตว์ผู้เสวยกรรมในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา สาเหตุที่ได้มาบังเกิดเป็นครุฑเพราะว่า ในอดีตชาติทำบุญด้วยโมหะ คือการหลงผิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาป จึงทำให้มาเกิดเป็นครุฑ ซึ่งครุฑมีกำเนิดทั้งสี่แบบ คือโอปปาติกะ (เกิดแบบผุดขึ้น) ชลาพุชะ (เกิดในครรภ์) อัณฑชะ (เกิดในไข่) และสังเสทชะ (เกิดในถ้ำโคล) โดยมีที่อยู่ตั้งแต่พื้นมนุษย์ ในป่าหิม

พานต์ และในป่าไม้จัวรอบเขาพระสุเมรุราช ไปจนถึงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาเป็นที่ยูอาศัย ซึ่งเสวยวิบากตามกรรมของตน (พระสัทธัมมโชติกะ, 2546)

สรุปความว่า นิความหมายของครุฑในพุทธศาสนาเถรวาท คือครุฑเป็นพญาแห่งนกทั้งปวง หรือพญานกในเทพนินาย ถือว่าเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ที่อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหกจอมแห่งครุฑ ผู้เป็นเทพผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ในทางด้านทิศใต้ ส่วนสาเหตุที่มาเกิดเป็นครุฑ เพราะว่าได้ทำบุญเจือด้วยโมหะ หลงผิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาปกรรม ครุฑมีกำเนิดทั้งสี่แบบ ได้แก่ แบบโอปปาติกะ (เกิดแบบผุดขึ้น) แบบขลาพุชะ (เกิดในครรภ์) แบบอณทชะ (เกิดในไข่) และแบบสังเสทชะ (เกิดในเถาไคล) ครุฑได้อาศัยอยู่ที่วิมานฉิมพลี ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และเชิงเขาสิเนรุราช

2. การกำเนิดของครุฑ

ครุฑในคติความเชื่อทางพุทธศาสนาเถรวาท ถือว่าครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก ซึ่งเป็นผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา จัดเป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 อยู่ในด้านทิศใต้ ส่วนสาเหตุที่มาเกิดเป็นครุฑ เพราะในขณะที่เป็นมนุษย์นั้น ตนได้ทำบุญเจือด้วยโมหะ คือความหลงผิดไปจากความเป็นจริง เช่น มีความหลงผิดว่า การฆ่าสัตว์ไม่บาป การนับถือสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะ การฆ่าไก่เพื่อเซ่นไหว้ และการฆ่าคนเพื่อเซ่นไหว้ เป็นต้น (ศานติ ภักดีคำ, 2562) นอกจากนี้ การทำบุญที่เจือปนด้วยโมหะ คือความหลงผิดจนกลายเป็นมิจฉาธิฐิ อีกประการหนึ่ง ได้แก่ การทำบุญนอกเขตพระพุทธศาสนา การแสวงหาบุญนอกพระพุทธศาสนา หรือการทำบุญกับคนทรงเจ้า มีความเข้าใจผิดว่า บุคคลนั้นสามารถช่วยชีวิตของตนให้พ้นทุกข์ได้ เป็นต้น (ครุฑา นาคพงศ์, 2548) ในคติทางพุทธศาสนาเชื่อว่า ครุฑมีการถือกำเนิดทั้ง 4 แบบ อันเป็นการกำเนิดของสัตว์เดรัจฉาน มีดังนี้ 1) ครุฑประเภทอณทชะ หมายถึง ครุฑที่เกิดในไข่ หรือครุฑพวกที่มีกำเนิดในฟองไข่ 2) ครุฑประเภทขลาพุชะ หมายถึง ครุฑที่เกิดในครรภ์ หรือครุฑพวกที่มีกำเนิดในครรภ์ คือการเกิดแต่สัณฐานแห่งบิดามารดา และเป็นตัวเป็นตนตั้งแต่ในครรภ์มารดา 3) ครุฑประเภทสังเสทชะ หมายถึง ครุฑที่เกิดในเถาไคล หรือครุฑพวกที่มีกำเนิดในเถาไคล และไปไม่ใบหญ้า เมื่อแรกเกิดนั้นจะตัวน้อย แล้วจะค่อยตัวใหญ่ไปตามลำดับ 4) ครุฑประเภทโอปปาติกะ หมายถึง ครุฑที่เกิดแบบผุดขึ้น หรือครุฑพวกที่มีกำเนิดขึ้นมาจาก ส่วนรูปร่างจะเล็กหรือใหญ่ จึงขึ้นอยู่กับอุปปาติกะเท่านั้น ในขณะที่เมื่อเกิดขึ้นมา (ครุฑา นาคพงศ์, 2548)

อีกประการหนึ่ง ครุฑชั้นสูงนั้นจะมีกำเนิดแบบโอปปาติกะ โดยมีชนเป็นสีทอง มีเครื่องประดับดุจเทวดา มีชีวิตอยู่เหมือนเทวดา สามารถแปลงกายได้ และบริโภคอาหารทิพย์แบบเดียวกับเทวดา แต่ทว่าครุฑบางประเภท ก็กินผลไม้หรือเนื้อสัตว์ และเนื่องจากว่าครุฑเป็นเทวดาที่มีเศษกรรมมาก จึงทำให้ถืออุบัติเป็นกึ่งเดรัจฉาน ครุฑบางประเภทจับนกคินเป็นอาหาร ไปตามสัญญาตัญญานความเป็นเดรัจฉานของตนเอง (กฤษฎา กฤษณะเศรษฐี, 2550 : 17) คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวเอาไว้ว่า ไม่มีปรากฏบันทึกข้อมูลขึ้นต้นจากพระไตรปิฎก หมวดใด หรือวรรคใด เพียงแต่ปรากฏเป็นหลักฐานอ้างอิงว่า ครุฑรวมถึงเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา กลุ่มได้มีการผูกเวรแปลงกายเป็นนายนิรยบาล ลงไปทำหน้าที่ลงทัณฑ์สัตว์นรกในนรกภูมิเลย เป็นต้น (ฟองจันทร์ สุขยั้ง, 2551)

การกำเนิดของครุฑนี้ จึงทำให้ทราบได้ว่า ครุฑเป็นสัตว์เดรัจฉานกึ่งเทพ ที่มีสองเท้า เป็นพวกนกหรือพวกทวิบาท แปลว่า สัตว์ที่มีสองเท้า หากเมื่อพิจารณาถึงคติความคิดแบบโบราณแล้ว อันเกี่ยวข้องกับไตรภูมิพระร่วง อาจจะเห็นได้เลยว่า ครุฑเป็นภูมิตีระจกาน ซึ่งจัดว่าเป็นพวกอบายภูมิ ถึงแม้ว่าครุฑนั้นจะเป็นสัตว์ที่มีความวิเศษก็ตาม แต่ก็ยังคงเป็นสัตว์เดรัจฉานอยู่ดี และจัดอยู่ในประเภทอบายภูมิเช่นกัน ซึ่งมูลเหตุที่ครุฑได้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานนี้ ในคัมภีร์ไตรภูมิโลกวินิยจกถา ได้กล่าวแสดงเอาไว้ว่า ตามที่ปรากฏในพระมหาวิบาก ซึ่งเป็นคัมภีร์ภาษาบาลีอักษรขอม นั้นได้แสดงกรรมแห่งบุคคลที่ได้ไปบังเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

ความว่า บุคคลใดบำเพ็ญทานและเป็นคนมักโกรธ กระทำชอบด้วยกุศล เจือปนด้วยทิฏฐิมานะ ความอหังการ แล้ว บุคคลนั้นย่อมจะไปบังเกิดเป็นครุฑ (กัปปล จัมปาพันธ์, 2554)

คัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาท คือคัมภีร์พระไตรปิฎก ได้แก่ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชนธวารวรรค ได้แสดงถึงเรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับการกำเนิดของครุฑเอาไว้ ความว่า ครั้งนั้นในพระนครสาวัตถี มีภิกษุร่วมประชุมกันอยู่ 500 รูป โดยประมาณ และภิกษุทั้งหลายได้ตั้งใจ เพื่อที่จะรอฟังพระธรรมเทศนาของพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งนั้นพระพุทธรูปทรงแสดงพระธรรมเทศนา อันเป็นเรื่องราวของความยิ่งใหญ่ของการกำเนิดครุฑ 4 จำพวก ได้แก่ พระพุทธรูปทรงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย กำเนิดของครุฑ 4 จำพวกนี้เป็นโณน ประกอบด้วย ครุฑที่เป็นอันทชะ 1 ครุฑที่เป็นชลายุชะ 1 ครุฑที่เป็นสังเสทชะ 1 และครุฑที่เป็นอุปปาทิกะ 1 และพระพุทธรูปทรงอธิบายขยายความอีกต่อไปว่า ภิกษุทั้งหลาย ในครุฑทั้ง 4 จำพวกนั้น มีดังนี้ 1) ครุฑที่เป็นอันทชะ ย่อมมีอายุเป็นอันทชะไปได้ แต่นานาครุฑที่เป็นชลายุชะ สังเสทชะ อุปปาทิกะไปไม่ได้ 2) ครุฑที่เป็นชลายุชะ ย่อมมีอายุเป็นอันทชะ และชลายุชะไปได้ แต่นานาครุฑที่เป็นสังเสทชะ อุปปาทิกะไปไม่ได้ 3) ครุฑที่เป็นสังเสทชะ ย่อมมีอายุเป็นอันทชะ ชลายุชะและสังเสทชะไปได้ แต่นานาครุฑที่เป็นอุปปาทิกะไปไม่ได้ 4) ครุฑที่เป็นอุปปาทิกะ ย่อมมีอายุเป็นอันทชะ ชลายุชะ สังเสทชะ และอุปปาทิกะไปได้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 17/531/278.)

อาจจะกล่าวได้ว่า ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่า ครุฑมีการกำเนิดอยู่ 4 อย่าง ได้แก่ แบบอุปปาทิกะ (เกิดแบบผุดขึ้น) แบบชลายุชะ (เกิดในครรภ์) แบบอันทชะ (เกิดในไข่) และแบบสังเสทชะ (เกิดในถ้ำโคล) มีที่อยู่ที่ตั้งตั้งแต่พื้นมนุษย์ ปาหิมพานต์ ปาไมจรรอบเขาพระสุเมรุราช และไปจนถึงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาตนเอง คติความเชื่อเรื่องกรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า บุคคลใดที่ชอบประทุษร้ายสัตว์อื่นอยู่เนื่องนิตย์ บุคคลนั้นย่อมต้องตกไปสู่อบายภูมิ เสวยวิบากกรรมอันร้อนแรง เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วย่อมจะมีอายุสั้น และโรคร้ายทั้งหลายย่อมเบียดเบียนร่างกาย จนเกิดความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อบุคคลกระทำความกรรมอันใดเอาไว้ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นบุญหรือเป็นบาป ย่อมจะได้รับผลกรรมนั้นคืนสนอง อันจะหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 17/531/279.)

สรุปความว่า การกำเนิดของครุฑในคัมภีร์พระไตรปิฎก คือครุฑในทางพุทธศาสนาเถรวาทจัดว่าเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหกจอมเทพ โดยเป็นเทพผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ในทางด้านทิศใต้ ส่วนสาเหตุที่มาก่อเกิดเป็นครุฑ เพราะว่าได้ทำบุญเจือด้วยโมหะ คือความหลงผิด ในคัมภีร์พระไตรปิฎกกล่าวว่า ครุฑมีกำเนิดทั้งสี่แบบ คือแบบอุปปาทิกะ แบบชลายุชะ แบบอันทชะ และแบบสังเสทชะ ซึ่งมีที่อยู่ที่ตั้งตั้งแต่พื้นมนุษย์ ในปาหิมพานต์ ในปาไมจรรอบเขาพระสุเมรุราช ตลอดจนถึงในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และพวกครุฑชั้นสูงนั้น มักจะมีกำเนิดแบบอุปปาทิกะ โดยมีขนสีทอง มีเครื่องประดับแบบเทพบุตร และเทพธิดา มีชีวิตอยู่เหมือนเทวดาทั่วไป สามารถแปลงกายได้หลายอย่าง และได้บริโภคอาหารทิพย์ เฉากเช่นเดียวกับเหล่าเทวดาทั้งหลายในสรวงสวรรค์นั่นเอง

3. รูปร่างลักษณะของครุฑ

พุทธศาสนาเถรวาทถือว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่าง อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท้าววิรุฬหกจอมเทพ และครุฑอาศัยอยู่ในวิมานฉิมพลี ซึ่งอยู่ใกล้กับเขาพระสุเมรุราช ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา อันเป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 ในบรรดาสวรรค์ทั้ง 6 ชั้น ในคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่า ครุฑนั้นเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างใหญ่โต มีพลังกลังมหาศาล มีความแข็งแรง สามารถบินได้อย่างรวดเร็ว และเป็นศัตรูกับพญานาค (ธานี สังข์เอี้ยว, 2555) ครุฑยังเป็นสัตว์ที่มีความพิเศษ คือเป็นสัตว์เดรัจฉานครึ่งเทพ เป็นการผสมผสานกันระหว่างนกอินทรีกับมนุษย์ อีกทั้งยังมีความพิสดาร มีพลังของเทพอีกด้วย จึงทำให้ครุฑเป็นสัตว์ครึ่งเทพ ที่มีอิทธิฤทธิ์มากมายมหาศาล และครุฑจัดว่าเป็นเทพประเภทหนึ่ง ที่มีความเป็นเทพเดรัจฉาน และมีอานุภาพที่

เกรียงไกร แต่ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทสอนว่า ไม่ให้ยึดติดกับเรื่องเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เพราะว่าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถพันทุกข้อได้ ส่วนรูปร่างลักษณะของครุฑนั้น ในตำราทางพระพุทธศาสนาหลายเรื่อง ได้พยายามอธิบายถึง รูปร่างลักษณะท่าทางของครุฑเอาไว้ว่า ครุฑมีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ 1) ครุฑตัวเป็นคนธรรมดาแต่มีปีก 2) ครุฑตัวเป็นคนหัวเป็นนก 3) ครุฑตัวเป็นคนหัวและขาเป็นนก 4) ครุฑตัวเป็นนกหัวเป็นคน 5) ครุฑรูปร่างเหมือนนกทั้งตัว (สมบัติ พลายน้อย, 2549)

อาจจะกล่าวได้ว่า ครุฑคือจ้าวแห่งเวหา กินนาคเป็นอาหาร และมีรูปร่างลักษณะที่พิเศษ คือเป็นสัตว์กึ่งเทพกายสิทธิ์ขนาดใหญ่ มีอานุภาพมากมาย มีพลังอำนาจมหาศาล มีความแข็งแรงมากจนสามารถบินได้รวดเร็วประดุจสายฟ้า มีศรัทธา มีจะงอยปาก มีเล็บคมเหมือนดังพญานกอินทรี มีท่อนกายใหญ่ มีลำตัวแขนขาเป็นดั่งมนุษย์ มีหน้าเป็นสีแดง มีปีกเป็นสีแดง มีกายเป็นสีแดง และมีหลายจำพวก เช่น พวกครุฑชั้นสูงจะมีกำเนิดแบบโอปปาติกะ คือมีขนสีทอง มีเครื่องประดับแบบเทพบุตร มีชีวิตอยู่เหมือนเทวดา สามารถแปลงกายได้ และบริโภคอาหารทิพย์แบบเทวดา แต่พวกครุฑบางประเภทเป็นครุฑชั้นต่ำ จะกินผลไม้หรือเนื้อสัตว์ และจะกินนาคเป็นอาหารอีกด้วย ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า ครุฑเป็นเทวดาประเภทหนึ่งที่มีเดชกรรมมาก จึงทำให้อุบัติเป็นกึ่งเทพกึ่งเดรัจฉาน ครุฑมีกำเนิดสี่แบบ ได้แก่ โอปปาติกะ ชลาพูชะ อัณฑชะ สังเสทชะ รูปร่างลักษณะของครุฑ ในคติความเชื่อทางพุทธศาสนากล่าวว่า ครุฑนั้นมีรูปร่างลักษณะที่ใหญ่โตมาก แข็งแรงมาก บินได้รวดเร็วมาก ในเวลาบินจะก่อให้เกิดลมพายุใหญ่ ครุฑยังเป็นสัตว์เดรัจฉานครึ่งเทพครึ่งสัตว์ มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก ทรงพลังมหาศาล อาหารของครุฑคือนาค ครุฑกับนาคจึงเป็นศัตรูกันนานมาก คือไม่มีปรากฏว่านานเท่าใด

การศึกษาในประเด็นเรื่องรูปร่างลักษณะของครุฑพบว่า ครุฑนั้นเป็นผู้มีร่างกายใหญ่โตมาก แข็งแรงมาก และบินได้อย่างรวดเร็วมาก ซึ่งรูปร่างลักษณะของครุฑนั้น มีปรากฏว่า ครุฑเป็นครึ่งสัตว์เดรัจฉานครึ่งเทพ ตัวเป็นเทพแต่ศีรษะเป็นนกอินทรี มีเครื่องประดับแบบเทวดา ในเวลาโฉบบินจะเกิดลมพายุใหญ่ ในปันทกรกชาดกได้กล่าวถึงครุฑว่า ครุฑเป็นสัตว์ใหญ่ มีพลังอำนาจมหาศาล กินนาคเป็นอาหาร และเป็นจ้าวแห่งเวหาอากาศ มีอายุยืนยาว มีฤทธิ์อำนาจมาก และเป็นที่เกรงกลัวต่อเหล่านาคทั้งหลาย รูปร่างลักษณะของพวกครุฑว่า ครุฑชั้นสูงนั้นจะมีวิมานเป็นสีทอง มีร่างกายขาวสะอาดดุจเทพบุตร แปลงกายได้สวมใส่อาภรณ์ทิพย์ มีอายุทิพย์ และบริโภคอาหารทิพย์เช่นเดียวกับเทวดา พวกครุฑชั้นต่ำจะอาศัยอยู่ในวิมานต้นสิมพลี กินนาคเป็นอาหาร และมีร่างกายสีดำ

บทบาทหน้าที่ของครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ครุฑถือว่าเป็นเทพตนหนึ่ง หรือเป็นเทวดาประเภทหนึ่ง ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และครุฑอาศัยอยู่ในวิมานทอง อยู่ทางด้านทิศใต้ของเขาวพระสุเมรุราช และครุฑอยู่ภายใต้อาณาจักรปกครองของท้าววิรูปหงจอมเทพ ส่วนบทบาทหน้าที่ของครุฑในคติความเชื่อทางพุทธศาสนากล่าวว่า ครุฑได้มีบทบาทสำคัญหลายอย่างต่อพระพุทธศาสนา เช่น ครุฑเคยปรากฏภายในขณะประชุมใหญ่ของเหล่าทวยเทพชั้นต่างๆ ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพระสูตร อันเป็นธรรมภาษิต นอกจากนี้ ในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก เป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญมากต่อพระพุทธศาสนา คือเป็นคัมภีร์อันเป็นที่รวมของพระพุทธพจน์ทั้งหลาย ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ เหตุการณ์สำคัญต่างๆ สถานที่ ชาดก และบทประพันธ์ เรียกว่า นวังกัสตฤตยาสัน และหากนับเป็นธรรมชั้นธจะได้อีก 21,000 พระธรรมชั้นธ ในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎกได้แสดงเอาไว้ถึง การปรากฏกายของครุฑต่อหน้าพระพักตร์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระสูตรที่มีชื่อว่า พระมหาสมยสูตรความว่า ปกษีทวิชาติผู้เป็นทิพย์ มีนัยน์ตาบริสุทธิ์ นานาคราชไปได้โดยพลัน มาโดยทางอากาศถึงท่ามกลางป่า ชื่อของปกษีนันว่าจิตรสุบรรณ ในเวลานั้นนาคราชทั้งหลาย ไม่ได้มีความกลัว พระพุทธเจ้าได้ทรงกระทำให้ปลอดภัยจากครุฑ นาคกับครุฑเจรจากันด้วยวาจาอันไพเราะ ได้กระทำพระพุทธเจ้าให้เป็นสรณะแล้วอาจจะกล่าวได้ว่า

บทบาทหน้าที่สำคัญของครุฑ คือการพิทักษ์และการป้องกันดูแลพุทธศาสนา คัมภีร์ครองรักษาคนดีมีศีลธรรม และทำลายคนชั่วช้าผู้เป็นมิฉาธิฐิ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 10/244/229)

นอกจากนี้ ครุฑยังมีหน้าที่สำคัญ ในการช่วยคัมภีร์ครองรักษาในพุทธศาสนา อันจะบังเกิดขึ้นในอนาคต ดังปรากฏข้อความในพระสูตร ความว่า ในสมัยพุทธกาลก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพุทธบริษัททั้งหลายว่า พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์ก่อน มีอายุยาวนานถึง 5,000 ปี แต่ของพระองค์นั้นต้องการจะให้พระศาสนามีอายุเพียง 2,500 ปี เท่านั้น และพระอานนท์ผู้เป็นพุทธอนุชาจึงทูลถามว่า เหตุใดพระองค์จึงมิให้พระศาสดาดำรงอยู่จนครบ 5,000 ปี ดังพระพุทธเจ้าองค์ก่อน จากนั้นพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า แล้วผู้ใดเล่าจะเป็นผู้ดูแลพระพุทธศาสนา พระอานนท์จึงกราบทูลว่าขอให้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้เป็นพุทธบริษัท 4 นี้เป็นผู้ดูแล บำรุงรักษาพุทธศาสนาทั้งหนึ่งเป็นเวลา 2,500 ปี หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็ทรงมีพระบรมพุทธานุญาต แล้วจึงทรงถามต่อไปอีกว่า ใครจะขออะไรอีกบ้าง ปวงเทพทั้งหลายทุกชั้นฟ้า ได้แก่ พระอินทร์ พระพรหม พระยม พระกาฬ เทวดาทั้งหลายจึงพร้อมใจกันกราบทูลว่า ขอให้ปวงเทพทั้งหลายได้ดูแล และบำรุงพระพุทธศาสนาต่อไปอีก ครึ่งหนึ่งของพระอานนท์คือ 1,250 ปี (สุวัณน์ แสงขัตติยรัตน์, 2556)

จากนั้นพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงอนุญาตอีก แล้วทรงถามต่อไปอีกว่าใครจะขออะไรอีก เหล่าครุฑนาค คนธรรพ์ กินนร กินนรี ยักษ์ และภูติผี จึงกราบทูลว่าขอดูแลอายุพระพุทธศาสนาเท่าที่เหลือ 1,250 ปี จึงให้พวกเขาได้ดูแลรักษาเอาไว้ จนกว่าพระพุทธศาสนาจะค่อยหมดลงไป ในยุคนั้นมนุษย์จะมีร่างกายเล็กลงไปตามลำดับ ถึงกับต้องปีนบันไดสอยลูกมะเขือ หรือเก็บเม็ดพริก ส่วนเหล่าพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย มักจะร่อยหรอแทบว่าจะไม่มีเหลือ แต่จะเหลือเพียงผ้าเหลืองผืนน้อยที่ห้อยอยู่ที่หูเพื่อให้เป็นที่สังเกตว่าเป็นพระสงฆ์เท่านั้น พุทธศาสนาก็จะเสื่อมถอยลงไปจนหมดพอดี 5,000 ปี ตามพุทธปฏิภาณที่กำหนดเอาไว้วันนั้นเอง เมื่อถึงถึงพุทธกาล 2,500 ปี เป็นต้นมาจึงเป็นหน้าที่ของพรหมเทพทั้งหลาย ที่จะมาทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชู และบำรุงสืบพระศาสนาขององค์พระสมณะโคดม ตามที่ได้ทูลขอไว้กับพระพุทธองค์ ในยุคปัจจุบันนี้ จึงเป็นต้นเหตุให้เกิดมีร่างทรงองค์เทพมากมายนั่นเอง (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549)

อาจจะกล่าวได้ว่า ครุฑนั้นก็เป็นหนึ่งในเทพผู้พิทักษ์พุทธศาสนา และครุฑก็ได้มีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ ในขณะที่บำเพ็ญสร้างบารมี ดังจะเห็นได้จากทศชาติชาดก เป็นต้น บทบาทและหน้าที่ของครุฑนั้นมีอีกมากมาย หลักการสอนทางพุทธศาสนา ท่านไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก แต่จะสอนให้มนุษย์มีการพัฒนาการทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นวิสัยในการบำเพ็ญบุญสร้างบารมีต่อไป เพื่อที่จะได้พ้นจากความทุกข์ได้ และกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ครุฑยังคงเป็นผู้มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ในบางพระสูตรกล่าวว่า ครุฑนั้นได้ปฏิญาณตนเป็นผู้อุทิศตนต่อพระพุทธศาสนาตลอดไป บ้างก็ว่าครุฑได้สำเร็จเป็นโสดาบันขั้นต้นแล้ว เรื่องของครุฑที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกนี้ เป็นข้อมูลอันสำคัญที่จะช่วยให้ผู้สนใจศึกษาในเรื่องครุฑนี้ ได้ประจักษ์แจ้งในเรื่องราวของครุฑในพุทธศาสนาเถรวาท ช่วยให้เกิดความศรัทธาต่อพุทธศาสนาอีกด้วย

สรุปความว่า บทบาทหน้าที่ของครุฑที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก คือครุฑนั้นได้ปฏิญาณตนว่าขอเป็นผู้อุทิศตนในการปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาไปตลอดกาลนาน ในเรื่องนี้ครุฑและนาคนั้นไม่ได้เป็นศัตรูคู่อาฆาตกันแต่อย่างใดเลย ทั้งครุฑและนาคต่างก็ได้ทำหน้าที่สำคัญของตน ในการปกป้องพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ เพื่อให้พระพุทธศาสนามีอายุอยู่ครบถึงสองพันห้าร้อยปี ตามพุทธทศานายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

ความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย

คติความเชื่อทางพุทธศาสนากล่าวว่า ครุฑเป็นเทวดาตนหนึ่ง อาศัยอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา กินนาคเป็นอาหาร และอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท้าววิรุฬหก ครุฑเกิดจากมนุษย์ผู้ทำกรรมด้วยโมหะ คือการหลงผิดว่าฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาป ผลกรรมจึงส่งผลให้มาเป็นครุฑนั่นเอง อิทธิพลของครุฑนั้นส่งผลต่อพุทธศาสนาอีกด้วย กล่าวคือในพระไตรปิฎกกล่าวว่า อดีตชาติของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงเคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีตชาติ แม้แต่สาวกของพระพุทธองค์บางรูปท่านก็ได้เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้ว และมีพระสูตรสำคัญเป็นอันมาก ทำให้มองเห็นได้ว่า ครุฑนั้นมีบทบาทและอิทธิพลต่อพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างมาก ตั้งแต่ในครั้งอดีตกาลจวบจนถึงสมัยปัจจุบันนั่นเอง

1. ครุฑกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คัมภีร์พระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาท ได้กล่าวถึงครุฑเอาไว้ว่า ครุฑนั้นเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ซึ่งอาศัยอยู่ในวิมานสิมพลี อยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา อันเป็นสวรรค์ชั้นที่หนึ่ง และครุฑอยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหกจอมแห่งครุฑ อาจจะกล่าวได้ว่า ครุฑที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้น ถือว่าเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เชิงเขาพระสุเมรุราช และในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งพวกครุฑทั้งหลายได้อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหกจอมแห่งครุฑ และพวกครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีฐานะด้อยกว่าครุฑในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แต่ทว่าครุฑในคติทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่า ครุฑมีอยู่จำนวนมากในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งพวกครุฑเหล่านี้ ก็ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอดีตชาติ และปัจจุบันชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงเหล่าพระอริยสาวกทั้งหลายอีกด้วย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงครุฑเอาไว้ว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง เหตุที่ได้มาเกิดเป็นครุฑเพราะว่า ในสมัยเมื่อยังเป็นมนุษย์ได้ทำกุศลกรรมที่เจือปนด้วยโมหะ คือหลงผิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่เป็นอกุศลกรรม (ศานติ ภักดีคำ, 2556)

นอกจากนี้ คัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทยังระบุเอาไว้ว่า บุคคลใดที่ได้บริจาคทานด้วยจิตที่เป็นมหากุศล จากนั้นพึงตั้งจิตอธิษฐานว่า เมื่อละอัฐภาพจากมนุษย์โลกนี้แล้ว ขอให้ได้ไปบังเกิดเป็นครุฑในสุบรรณพิภพ ครุฑมีการกำเนิดทั้งสี่แบบ ได้แก่ เกิดแบบผุดขึ้นเอง เกิดในครรภ์ เกิดในไข่ และเกิดในถ้ำโคล ครุฑชั้นสูงนั้นส่วนใหญ่มักจะถือกำเนิดแบบโอปปาติกะ และในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้กล่าวว่า ครุฑมีการกำเนิดทั้งสี่แบบ ได้แก่ กำเนิดแบบผุดขึ้นเอง (โอปปาติกะ) กำเนิดในครรภ์ (ชลาพุชะ) กำเนิดในไข่ (อณฑชะ) และกำเนิดในถ้ำโคล (สังเสทชะ) ซึ่งครุฑชั้นสูงมักจะถือกำเนิดแบบผุดขึ้นเอง (โอปปาติกะ) โดยพวกครุฑจะมีขนเป็นสีทอง มีวิมานทองเป็นที่อาศัย มีเครื่องประดับงดงามดุจเทพบุตร มีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายกับเทวดาสามารถแปลงกายได้ และบริโภคอาหารทิพย์เช่นเดียวกับเทวดา แต่ครุฑบางประเภทนั้นกินเนื้อสัตว์ และครุฑบางประเภทกินผลไม้ ครุฑชั้นต่ำกินนาคเป็นอาหาร ครุฑจึงเป็นศัตรูกับนาค และไม่ปรากฏว่านานเท่าใด (ศานติ ภักดีคำ, 2556)

คติทางพุทธศาสนาเถรวาทนั้น จึงไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของครุฑ แต่ทว่าในพุทธศาสนาเถรวาทปฏิเสธถึงเรื่องการเป็นอมตะของครุฑ ซึ่งครุฑไม่ได้เป็นเทพผู้มีฤทธิ์มากแต่อย่างใด และไม่ได้เป็นเทพพาหนะทรงของผู้ใด ครุฑเป็นแค่สัตว์ผู้แสวงวิบากกรรม ที่ได้กระทำความในสมัยยังเป็นมนุษย์ แนวคิดทางพุทธศาสนาเถรวาทยอมรับว่า ครุฑเป็นเพียงเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่งที่เสวยผลกรรมและครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีอยู่จริง โดยได้มีปรากฏข้อความอยู่ในมหาสมยสูตร ความว่า “ปักษีทวิชาติผู้เป็นทิพย์ มินัยน์ตาที่บริสุทธิ์สามารถน่านาคไปได้โดยพลัน โผบินมาแล้วทางอากาศ ปักษีตนนั้นชื่อว่าจิตรสุบรรณ พวกนาคทั้งหลายไม่ได้มีความกลัวต่อครุฑ พระพุทธเจ้าทรงกระทำให้ปลอดภัยจากครุฑ ครุฑกับนาคเจรจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ และสัตว์ทั้งสองได้กระทำพระพุทธานุญาตให้เป็นสรณะ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 10/338/266) และในภุทิตตชาดก ตอนครุฑกัณฑ์ ได้กล่าวถึงครุฑเอาไว้ ความว่า “สุบรรณได้ฟังคาถาอธิบาย

เรื่องกรรม ที่พระดาบสได้แสดงจบลงแล้ว มีจิตยินดีในศาสนานั้น จึงกล่าวกับพระดาบสว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ตัวข้าพเจ้านี้แหละคือพญาสุบรรณ ข้าพเจ้ามีจิตยินดีด้วยพระผู้เป็นเจ้าแก้ปัญหาให้ ข้าพเจ้ารู้มนต์วิเศษอยู่บทหนึ่ง ซึ่งหากำมิได้เลยมนต์นั้นชื่อว่า “มนต์อาลัมพายน” อันเป็นมนต์วิเศษที่หากำมิได้เลย ข้าพเจ้าขอถวายมนต์นั้นแก่พระผู้เป็นเจ้า เพื่อให้เป็นส่วนบูชาครูบาอาจารย์ และขอให้พระผู้เป็นเจ้าจงรับไว้เถิด พญาสุบรรณจึงวอนอยู่บ่อยครั้ง จนพระดาบสรับแล้วจึงถวายมนต์ แล้วได้บอกยาแก่ดาบสแล้วก็หนีไป” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 28/832/312)

กุลาวกชาดกได้กล่าวถึงครูทเอาไว้อีกว่า “ท้าวสักกะเทวราชผู้เป็นพระโพธิสัตว์ ทรงยอมสละชีวิตให้พวกอสูร ได้ตรัสสั่งให้มาตุลีเทพสารถีห็นรถกลับ เพราะกลัวลูกนกจะตาย ทรงกล่าวว่ามาตุลีเทพบุตรที่ต้นจิวมีลูกนกครูทอยู่ ท่านจงห็นรถกลับ เราประสงค์จะสละชีวิตให้พวกอสูร ซึ่งลูกนกพวกนี้อย่าได้แหลกลาญเลย” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 27/31/13) ในปิ่นพรกชาดกได้กล่าวถึงครูทเอาไว้อีกว่า “ครูทได้กล่าวว่า บุคคลประกอบด้วยหิริ ด้วยความอดกลั้น ด้วยการฝึกตน ไม่โกรธ ละคา ส่อเสียด ประพฤติละความยึดมั่นว่าเป็นของเราเสีย จึงจะเป็นสมณะได้ สมณะกระทำอย่างนี้ จึงจะเข้าถึงแดนสวรรค์ได้” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 27/281/580)

พระคาถาธรรมบทก็ได้มีการกล่าวเอาไว้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ยังทรง เคยเกิดเป็นครูทมาแล้วหลายภพหลายชาติ นอกจากพระพุทธเจ้าจะทรงเคยเกิดเป็นครูทแล้ว พระองค์ยังทรงตรัสอีกว่า แม้แต่ในหมื่นนาคทั้งหลาย ตถาคตยังได้เคยเกิดเป็นบุตร ของท่านท้าววิรูปักษ์จอมแห่งนาคทั้งปวง โดยในภพชาตินั้น พระองค์ทรงเกิดเป็นพญานาคผู้มีนามว่าภุริทัต แปลว่า ผู้เรืองปัญญา โดยพระองค์ทรงบำเพ็ญศีลบารมีในพระชาติที่หก เป็นการบำเพ็ญบารมีทั้งสิบทัศให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ (ศานติ ภักดีคำ, 2556)

อาจจะกล่าวได้ว่า ครูทนั้นก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอยู่บ้างประการหนึ่ง ซึ่งในพุทธศาสนาเถรวาทนั้นถือว่าครูทมีอยู่จริง และครูทก็ยังเคยมาปรากฏกาย อยู่ต่อหน้าพระพักตร์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้ว ในสมัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมชื่อว่า “มหาสมัยสูตร” เป็นพระสูตรที่ว่าด้วย การประชุมใหญ่ของเหล่าเทพยดาทั้งหลาย ในครั้งนั้นพวกครูทผู้ที่ต้องการอยากเห็นบารมีที่ยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า จึงได้โผบินมาในท่ามกลางปามหาวัน ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมอยู่ เมื่อพญาครูทผู้เป็นหัวหน้าแห่งครูททั้งหลายนามว่า “พญาจิตรสุบรรณ ได้มาถึงแล้วจึงได้ตรงเข้ามายังปามหาวัน ในขณะนั้น เหล่านาคทั้งหลาย ได้เข้าแรกพื้นปฐพีมายังปามหาวัน เพื่อมาชมบารมีที่ยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ เมื่อครูทกับนาคได้พบกันตามวิสัยของสัตว์เดรัจฉานแล้วย่อมที่จะไล่จิกกินกันตามประสาสัตว์ที่เป็นศัตรูกัน แต่เนื่องด้วยบารมีทั้งสิบทัศของพระพุทธองค์ จึงบันดาลให้ครูทกับนาคหลงลืมตนไปว่าเป็นศัตรูกัน และครูทกับนาคจึงได้เจรจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน รวากับว่าไม่เคยเป็นศัตรูคู่อาฆาตกัน และครูทกับนาคยังได้แสดงความเคารพต่อพระพักตร์ของพระพุทธองค์ รวมทั้งได้ปฏิญาณตนนับถือ พระรัตนตรัยไปตลอดกาล อาจจะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงเป็นผู้มีบารมีมหาศาล ที่สามารถสยบครูทและนาคทั้งหลายเอาไว้ ด้วยบารมีที่ยิ่งใหญ่ คือพระมหากรุณาธิคุณ และพระเมตตาคุณของพระพุทธองค์ ครูทในคติทางพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีอยู่จริง ในพระไตรปิฎกได้กล่าวว่าครูทมีอยู่จริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงเคยพบเห็นครูทมาแล้ว อีกทั้งยังทำให้ครูทกับนาคเลิกเป็นศัตรูกัน ในอดีตชาติของพระพุทธองค์ ทรงเคยเกิดเป็นครูทมาแล้วนับภพชาติไม่ถ้วน

สรุปความว่า ครูทกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือในสมัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงมหาสมัยสูตร เป็นพระสูตรที่ถือว่าเป็นธรรมาภิสมัย ครั้งนั้นเทวดาทั้งหลายต่างมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ครูทและนาคทั้งหลายต่างมาเฝ้าพระบรมศาสดาเหมือนกัน เมื่อครูทบินมาถึงปามหาวัน เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอยู่ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า แม้ปักษีทวิชาติผู้เป็นทิพย์ก็มายังป่าแห่งนี้เช่นกัน ชื่อของปักษีตนนี้ คือจิตรสุบรรณ นาคทั้งหลายที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าได้เห็นครูท ต่างกลัวครูทจะจับกินเป็นอาหาร พระพุทธเจ้าทรงมีพระมหา

กรุณาธิคุณต่อครุฑและนาค พระองค์ทรงบันดาลให้ครุฑและนาคนั้น ต่างสืมไปว่าเป็นศัตรูกันมานาน สัตว์ทั้งสองเจรจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ และได้มาถวายบังคมต่อหน้าพระพักตร์ ของพระบรมศาสดาด้วยความเคารพ พระพุทธองค์ทรงได้แสดงพระสูตรเป็นอันมาก ที่เกี่ยวกับพระชาติของพระองค์ว่า พระองค์ยังทรงเคยเกิดเป็นครุฑมาแล้ว ตั้งหลายภพหลายชาติจนนับไม่ถ้วน จึงทำให้เห็นได้เลยว่า ครุฑในคติทางพุทธศาสนานั้น มีอยู่จริง

2. ครุฑในบริบทสังคมไทย

หากกล่าวถึงร่องรอยและบทบาทหน้าที่ของครุฑ ที่ได้ปรากฏอยู่ในประเทศไทยแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่า ยังคงมีหลักฐานที่มีความเก่าแก่ ที่ยาวนานมากมาตั้งแต่สมัยทวารวดีเป็นอย่างน้อยสืบเนื่องต่อมาถึงยุคสมัยที่ภาคกลางของประเทศไทย ได้รับเอาอิทธิพล และวัฒนธรรมร่วมแบบขอม ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ครุฑจึงได้ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทย เช่น สัญลักษณ์พระครุฑพ่าห์ เป็นต้น โดยเฉพาะในสมัยอยุธยา เมื่อมีการยกย่องว่าพระมหากษัตริย์เป็นดุจ องค์พระนารายณ์ อวตารมาเป็นพระราม พระมหากษัตริย์แห่งสุริยวงศ์ผู้ปกครองเมืองอโยธยาในคัมภีร์รามายณะ (ศานติ ภัคดี คำ, 2556) ด้วยสาเหตุนี้เอง นับตั้งแต่ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาจึงได้ให้ความสำคัญกับความเป็นพระราม ดังที่ได้ปรากฏพระนามว่า สมเด็จพระรามธิบดีที่ 1 ต่อมาในองค์ครุฑจึงกลายมาเป็น สัญลักษณ์แห่งองค์พระนารายณ์ และได้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระมหากษัตริย์ไทยแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยได้ปรากฏอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น ในตราพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ และในธงพระครุฑพ่าห์ หรือแม้แต่ในสัญลักษณ์อื่นๆ เช่น โขนเรือพระที่นั่งครุฑ ครุฑในสังคมไทยนับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมานั้นมีฐานะ หมายถึง สัญลักษณ์แทนองค์พระมหากษัตริย์ของไทย นับเนื่องต่อมาจนถึงยุคสมัยธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ดังที่ตราครุฑยังถือว่าเป็นตราแผ่นดิน สืบเนื่องมาจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน แม้ในการรับรู้ของสังคมไทยส่วนใหญ่นั้น ถือว่าครุฑเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระนารายณ์ (ศานติ ภัคดี คำ, 2556)

ตามความเชื่อของชาวฮินดู ครุฑถือว่าเป็นเทพตนหนึ่ง ครุฑเป็นสัตว์ที่ศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย แต่ทว่าในบริบทของสังคมไทย ปรากฏให้เห็นถึงร่องรอยของการรับรู้เกี่ยวกับครุฑ ในบริบททางพุทธศาสนาเถรวาทได้สอดแทรกไปด้วย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ ครุฑในบริบททางพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นสิ่งที่สอดแทรกอยู่ในสัญลักษณ์ในทางสถาปัตยกรรมของไทยอีกด้วย โดยเฉพาะรูปครุฑแบก หมายถึง การรับรู้เรื่องครุฑตามคติโลกศาสตร์ หรือตามคติของคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง เป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาทนั่นเอง เพราะว่าคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาทได้อธิบายว่า ครุฑอาศัยอยู่ในป่าไม้ฉิมพลี ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ตลอดจนถึงเขาพระสุเมรุราช ส่วนรูปครุฑแบกที่ปรากฏอยู่ในฐาน พระที่นั่งจักรพรรดิไพชยนต์ จึงหมายถึงสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุราช อาจจะกล่าวได้ว่า พระที่นั่งคือเขาพระสุเมรุราช แต่รูปครุฑแบกอาจจะเป็นคนละบริบท กับเรื่องการรับรู้เรื่องครุฑ เชิงสัญลักษณ์แห่งพระวิษณุเทพคติศาสนาฮินดูนั่นเอง (สมบัติ พลายน้อย, 2554)

นอกจากนี้ ครุฑตามที่ได้รับรู้ในสังคมไทยอีกบริบทหนึ่ง จึงเป็นครุฑในฐานะของตัวละคร รูปแบบของวรรณคดีและวรรณกรรม ที่สังคมไทยได้รับรู้มาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นต้นมา ครุฑจึงปรากฏในฐานะของพระโพธิสัตว์ อาจเป็นตัวละครตัวอื่น ที่ไม่ได้มีภาพของสัญลักษณ์แห่งพระนารายณ์ตามคติของฮินดู ครุฑในชาดกจึงเป็นที่รับรู้ในอีกลักษณะหนึ่ง ที่คนไทยได้รับรู้กันมาเป็นอย่างดีเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องกามิภาพปรากฏให้เห็นตั้งแต่ในสมุทภาพไตรภูมิพระร่วง สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา การรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครุฑในสังคมไทย ที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น เป็นการพยายามแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของครุฑ การรับรู้รวมถึงการแสดงออกเกี่ยวกับครุฑ ในแง่มุมอื่นในมิติที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในแผ่นดินไทย ตั้งแต่ยุคสมัยทวารวดีเป็นต้นมา จนถึงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้เข้าใจความเป็นมาของครุฑในพุทธศาสนาเถรวาท ครุฑในบริบททางสังคมไทยมากขึ้น

การศึกษาในประเด็นเรื่องครุฑในบริบทสังคมไทยพบว่า ครุฑกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีความเกี่ยวข้องกันในบางเรื่อง พระพุทธองค์ตรัสว่า พระองค์เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีต แม้ในครั้งที่ทรงแสดงมหาสมัยสูตร ครุฑที่มีนามว่าจิตรสุบรรณ ได้มาเฝ้าพระพุทธองค์ในป่ามหาวันเพื่อชมบารมีที่ยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ และขอถึงพระพุทธองค์เป็นสรณะ ครุฑในคติไตรภูมิพระร่วงมีฐานะเป็นบริวารของพระอินทร์ ครุฑทั้งหลายได้อาศัยอยู่ในเขาพระสุเมรุราชชั้นที่สอง โดยมีบทบาทหน้าที่ คือเป็นกาแพงช่วยปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อให้ปลอดภัยจากพวกอสูรที่มารุกราน ส่วนครุฑในบริบทสังคมไทย กล่าวคือคนไทยส่วนใหญ่ได้รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากตัวละคร วรรณกรรมชาดก และวรรณคดีทางพุทธศาสนาเถรวาท คือวรรณคดีกาพย์ ไตรภูมิโลกวิณีจัญญ์ และคติโลกศาสตร์ คนไทยบางส่วนได้รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากภาพวาดตามวัดต่างๆ และสถาปัตยกรรมของไทยในเชิงสัญลักษณ์รูปครุฑแบกเขาพระสุเมรุราช

ครุฑในฐานะตราแผ่นดินไทยและต่างประเทศ ได้ยอมรับอิทธิพลความยิ่งใหญ่ของครุฑ เชื่อว่าครุฑเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจที่ยิ่งใหญ่ไพศาล และครุฑเป็นตัวแทนของความโชคดี ประเทศไทยและต่างประเทศจึงได้นำเอารูปครุฑมาใช้เป็นตราแผ่นดิน ไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีอีกหลายประเทศที่เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจโลก ได้นำเอารูปครุฑมาใช้เป็นตราแผ่นดิน ได้แก่ อินโดนีเซีย แอฟริกาใต้ แอลเบเนีย อเมริกา ออสเตรเลีย อีรัก เยอรมนี คีร์กีซสถาน คูเวต ลิเบีย อียิปต์ มอลโดวา มอนเตเนโกร ปาปัวนิวกินี โปแลนด์ โรมาเนีย รัสเซีย เซอร์เบีย ชูแดน ซีเรีย อาหรับเอมิเรตส์ อุซเบกิสถาน และเยเมน จอร์แดน วัฒนธรรมและเครื่องรางรูปครุฑ ที่บรรดาเกจิณาจารย์ผู้เรืองเวทย์ได้สร้างขึ้นมา เช่น ตะกรุดครุฑยุคนาค เหยี่ยวตราพญาครุฑ และเหยี่ยวพระนารายณ์ทรงสุบรรณ ถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยคุ้มครองป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายต่างๆ เช่น สัตว์มีเขาเขี้ยวและงา รวมไปถึงช่วยป้องกันเสนียดจัญไรในบ้านเรือน และสามารถลบล้างอาถรรพ์เวทย์มนต์ดำอีกด้วย ส่วนครุฑในบริบทสังคมอินเดียถือว่า ครุฑเป็นเทพพาหนะทรงของพระนารายณ์ ชาวอินเดียที่นับถือพระวิษณุจึงบูชาครุฑตามไปด้วย โดยเชื่อกันมาแต่ครั้งโบราณว่า ครุฑเป็นสัตว์วิเศษเป็นอมตะฆ่าไม่ตาย และครุฑสามารถบันดาลความโชคดีให้แก่ผู้บูชา ชาวฮินดูจึงได้ประกอบพิธีบูชาพระนารายณ์กับครุฑ ควบคู่กันไปในเดือนเก้า โดยเชื่อว่าเป็นเดือนที่เป็นมงคล เหมาะแก่การประกอบพิธีกรรมเพื่อบูชาพระนารายณ์

บทสรุป

ครุฑในทางพุทธศาสนา หมายถึง เทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรูปหก อาศัยอยู่ทางด้านทิศใต้ของเขาพระสุเมรุราช สาเหตุที่มาก่อเกิดเป็นครุฑเพราะว่า ทำบุญเจือด้วยโมหะ การปฏิบัติของครุฑในพุทธศาสนาเถรวาท คือการที่บุคคลทำบุญเจือปนด้วยโมหะ ผลกรรมจึงบันดาลให้มากำเนิดเป็นครุฑ และการปฏิบัติของครุฑ มีอธิบายเอาไว้ว่า เมื่อบุคคลใฝ่อยากปรารถนาจะกำเนิดเป็นครุฑแล้ว ต้องถวายทานให้มากจากนั้นพึงตั้งจิตอธิษฐานว่า ครุฑมีกำเนิด 4 แบบ ได้แก่ ครุฑถือกำเนิดแบบโอปปาติกะ คือเกิดแบบผุดขึ้น ครุฑถือกำเนิดแบบชลัพพะ คือเกิดในครรภ์ ครุฑถือกำเนิดแบบอณทชะ คือเกิดในไข่ และครุฑถือกำเนิดแบบสังเสทชะ คือเกิดในเถาโคล ครุฑที่มีที่อยู่อาศัยเป็นวิมานทอง เช่นเดียวกับเทวดาในชั้นจาตุมหาราชิกาอันเป็นสวรรค์ชั้นที่หนึ่งเรียกว่า วิมานฉิมพลี หรือวิมานบนต้นไม้จันทน์นาม หลักฐานในทางวรรณคดีบาลีได้ยืนยันเอาไว้ว่าที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า สิมพลีรุกขวิมาน เป็นวิมานทองประดับด้วยแก้วมณี 7 ประการ

ครุฑกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีความเกี่ยวข้องกัน เพราะพระองค์เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีต ส่วนความเชื่อเรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย กล่าวคือคนไทยส่วนใหญ่ได้รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากตัวละคร วรรณกรรมชาดก และวรรณคดีทางพุทธศาสนาเถรวาท คือวรรณคดีกาพย์ ไตรภูมิโลกวิณีจัญญ์ และคติโลกศาสตร์ คนไทยบางส่วนได้รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากภาพวาดตามวัดต่างๆ และสถาปัตยกรรมของไทยในเชิงสัญลักษณ์รูปครุฑแบกเขาพระสุเมรุราช

เอกสารอ้างอิง

- กำพล จำปาพันธุ์. (2554). ครุฑยุคนาค. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ครุฑา นาคาพงศ์. (2548). ครุฑ. กรุงเทพฯ: กามะหยี่.
- ธานี สังข์เอี้ยว. (2555). สัตว์หิมพานต์. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์.
- บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). ประเพณีวัฒนธรรมไทยคติความเชื่อ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระสัทธัมมโชติกะ. (2546). คัมภีร์ปรมัตถโชติกะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ.
- พงษ์จันทร์ สุขยิ่ง. (2551). วรรณคดีและวรรณกรรม. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
- _____. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
- ศานติ ภัคดีคา. (2556). ครุฑ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- _____. (2562). เรือครุฑเหินเห็จและเรือครุฑเตรียมไตรจักร. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สมบัติ พลายน้อย. (2530). สัตว์หิมพานต์. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- _____. (2549). สัตว์หิมพานต์และถิ่นที่อยู่. กรุงเทพฯ: สยาม.
- _____. (2559). ครุฑยุคนาค. กรุงเทพฯ: พิมพ์คา.
- สุวัฒน์ แสนขัติยรัตน์. (2556). สัตว์หิมพานต์จินตนาการแดนทิพย์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.